

Téma:

**NEGYEDÉVES SZAKPOLITIKAI
TANULMÁNY-
SZOCIÁLPOLITIKA**

Időszak:

2012. április

Dátum:

2012. április. 20.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
GAZDASÁGKUTATÓ KFT.

STRATEGOPOLIS
KÖZMUNKAÜZEMEK, TAPASZTALATI ÉS STRATÉGIAI KÖZPONT KFT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú szerződés teljesítésére készült

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	3
Munkaerő-piaci statisztikai adatok	4
Az ágazat hazai programjának idősoros monitoringja	6
A devizahitelek kockázatainak kezelésére irányuló intézkedések.....	6
A munkaerőpiacot érintő reformok.....	9
A Közfoglalkoztatás rendszere.....	9
Az Új Munka Törvénykönyve	12
A minimálbér növelése	13
Bérkompenzáció és elvárt béremelés	15
A nyugdíj- és a szociális ellátórendszert érintő intézkedések.....	17
A szociálpolitika számszaki vizsgálata.....	19
A táblázaton kívüli fontosabb ellátás - és támogatásbeli változások	23
A költségvetés vizsgálata	26
Nemzeti Szociálpolitikai Alap.....	27
Munkaerő-piaci Alap	27
Nyugdíjbiztosítási Alap	28
Jelenlegi helyzet.....	28
Közvélemény-kutatási eredmények	29
A foglalkoztatáspolitikai nemzetközi tendenciái	34
SWOT – analízis.....	39
Erősségek	39
Gyengeségek	39
Lehetőségek	39
Veszélyek.....	39

Vezetői összefoglaló

A negyedévente megjelenő monitoring során áttekintjük és röviden értékeljük az adott időszak legfontosabb szociálpolitika intézkedését. Az értékelés alapja a Nemzeti Reform Program lesz, mivel más releváns stratégiai dokumentum nem áll rendelkezésünkre. A programot 2011 áprilisában Európai Unió számára állították össze, és az Európa 2020 Stratégiában megjelölt célokat és a célok elérési módjait tartalmazza. A program a Széll Kálmán Terven alapszik, valamint a Konvergencia Programmal és az „Euro Plusz” megállapodás fő pontjaival (amelynek Magyarország nem részese) összhangban állították össze.

Minden monitoringnak lesznek állandó témái és mindig meghatározunk egy vezérfonalat is, amely köré felépítjük a lényegi változásokat, rendelkezéseket.

Mivel ez lesz az első szociálpolitika írásunk, ezért fontosnak tartottuk, hogy kilépjünk a negyedéves időtávból, és a tavaly történt fontosabb intézkedéseket is bemutassuk.

A monitoring során állandó témánk lesz a szociális ellátásokat, a nyugdíjrendszert és a közfoglalkoztatást érintő változások bemutatása.

Az első negyedév központjába a foglalkoztatáspolitikai került. Egyfelől azért, mert a magyar gazdaság legsúlyosabb problémája a nemzetközi összehasonlításban is rendkívül alacsonynak számító foglalkoztatottság, és ebből adódóan a kormány legfontosabb célkitűzése a munkaalapú társadalom kiépítése Magyarországon. Másfelől azért mert a gazdasági válság jelentősen megnövelte a szükségletet az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök iránt.

Erre a feltevésre alapozva bemutatjuk az elérhető statisztikai adatokat, a kormányzat jelentősebb intézkedéseit, majd megvizsgáljuk a szociális ellátórendszerben történt fontosabb változásokat.

Ezek után áttekintjük a 2012-es költségvetési adatokat, majd bemutatjuk és elemezzük a Századvég Alapítvány által végzett szociálpolitikai közvélemény-kutatás eredményeit.

Végül ismertetünk néhány a témához kapcsolódó nemzetközi foglalkoztatáspolitikai tendenciát, és összefoglalásként egy SWOT-analízis keretén belül felhívjuk a figyelmet a kormányzati politika erősségeire, gyengeségeire, lehetőségeire és veszélyeire.

Munkaerő-piaci statisztikai adatok

Ebben a fejezetben bemutatjuk a 2011. november és 2012. február között a KSH által megjelentett főbb foglalkoztatottsági és munkanélküliségi adatokat, melyek egyfajta kiindulópontként szolgálnak a monitoringhoz.

Magyarországon 2011 utolsó negyedében, azaz 2011. november-2012. januárjáig 3 millió 816 ezer fő volt a foglalkoztatottak létszáma, 40 ezer fővel több, mint egy évvel korábban.

A 15-64 éves foglalkoztatottak száma 3 millió 784 ezer fő volt, ami 39 ezer fős növekedésnek felelt meg. Ezen időszakban elsősorban a férfiak munkaerő-piaci pozíciója javult.

Mind a két vizsgált időszakban a legkedvezőtlenebb adat a 15-24 éves fiataloké volt. A 2011 utolsó negyedéves időszakban a számuk az egy évvel korábbihoz képest 210 ezerre, foglalkoztatási rátájuk pedig 0,9 százalékponttal, 17,8%-ra csökkent. A legjobb munkavállalási korú 25-54 éves, illetve az idősebb 55-64 éves foglalkoztatottak száma azonban nőtt a vizsgált időszakban, előbbiek esetében 1,3, utóbbiak esetében pedig 0,8 százalékpontos foglalkoztatási rátajavulást eredményezve.

Ugyanakkor 2011. december-2012. februárban 3 millió 794 ezer fő volt a foglalkoztatottak száma, 51 ezer fővel több, mint egy évvel korábban, és 22 ezerrel kevesebb, mint az előző időszakban. Ezzel az adattal a foglalkoztatás kilenc hónapja nem látott mélységbe süllyedt.

A 15-64 éves foglalkoztatottak száma 3 millió 761 ezer fő volt, ami 50 ezer fővel több az egy évvel korábbinál, és 23 ezerrel kevesebb az előző időszakihoz képest. Ebben a periódusban férfiak és a nők munkaerő-piaci pozíciója közel azonos mértékben javult.

A 15-24 éves foglalkoztatott fiatalok egyébként is alacsony létszáma az egy évvel korábbihoz képest 11 ezerrel, foglalkoztatási rátájuk 0,6 százalékponttal lett alacsonyabb, a munkával rendelkezők aránya 17,5%-ra csökkent. Ellenben a legjobb munkavállalási korú 25-54 éves, illetve az idősebb 55-64 éves foglalkoztatottak száma nőtt, előbbiek esetében 1,8, utóbbiak esetében pedig 0,5 százalékpontos foglalkoztatási rátajavulást eredményezve.

A munkanélküliek száma 2011. november-2012. januárban 475 ezer fő volt, ami alapján véve azonos volt az előző év ugyanezen időszakával. Az összetétel változott, itt is a férfiak tekintetében figyelhető meg a kedvezőbb tendencia. A munkanélküliségi ráta 11,1%-os volt.

Ezzel szemben 2011. december-2012. februári időszakban a munkanélküliek száma 497 ezer fő volt, így 11,6%-ra nőtt a ráta az előző háromhaviról, ami egyben enyhe romlásnak felelt meg az egy évvel korábbi 11,5%-hoz képest. Mindkét időszakban a kormányzati beavatkozások hatására folyamatos csökkenés figyelhető meg a tartósan munkanélküliek számában, illetve a munkakeresés időtartama is fokozatosan rövidül. A rövid távú

munkanélküliek száma viszont emelkedik, ami elsősorban a szezonális hatásoknak és a közmunkaprogramoknak köszönhető.

Szektorra lebontott adatok csak a 2011-es évről állnak rendelkezésre.

2011-ben a legalább 5 fős vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél, továbbá a nonprofit szervezeteknél éves átlagban 2692 ezren dolgoztak, 0,4%-kal kevesebben, mint 2010ben. A verseny-, illetve a nonprofit szféra szervezeteinél nőtt, a költségvetési intézményeknél csökkent a foglalkoztatottak létszáma.

Az ágazat hazai programjának idősoros monitoringja¹

A devizahitelek kockázatainak kezelésére irányuló intézkedések

A program szerint a forint és a devizaeszközök között tartósan fennálló, jelentős kamatkülönbség következtében a magyar háztartások külföldi fizetőeszközben (elsősorban svájci frankban) denominált jelzáloghitelek iránti kereslete a korábbi években drasztikusan megnőtt. Mivel a svájci frank euróhoz (és így a forinthez is) viszonyított árfolyama 2008 óta jelentősen megerősödött, így a megugró törlesztőrészek hatására 2010 végére immár 117 ezer lakossági jelzáloghitel-szerződés volt 90 napon túli késedelemben. A kormány nem hagyhatta magára a bajba jutott adósokat, ezért kidolgozták az 6 pillérből álló Otthonvédelmi Akciótervet.²

Az első pont az árfolyamrögzítésről szól, mely azoknak a devizaadósoknak nyújt segítséget, akik eddig szerződés szerint, vagy kis késedelemmel fizették törlesztőrészeiket, azonban az árfolyam számottevő gyengülése veszélybe sodorta törlesztőképességüket. Az igénylők számára a svájci frank árfolyamát 180, az euró árfolyamát 250, míg a japán jen árfolyamát 2,0 forinton rögzítették. A havi törlesztőrészlet 36 hónapos időszakra, de legkésőbb 2014. december 31-ig kerül rögzítésre. Az adósok első körben 2011. december 31-ig kérhették az árfolyamrögzítést, amelynek időszakában a fenti kedvezményes árfolyamszinteken törleszthetik hitelüket, míg az árfolyam-különbség havi összege egy gyűjtőszámlán kerül elkülönítésre, amely ekkor már forint alapú hitelként, és a bankok számára is törvényben előírt 3 havi bankközi kamatlábbal kamatozik. A Közigazgatási és Igazságügyi Miniszter pedig rendeletben szabályozta, hogy az árfolyamrögzítés szerződéséért sem a bank, sem a közjegyző nem kérhet díjat az ügyféltől, a költségeket a bank köteles magára vállalni. A gyűjtőszámlán összegyűlt összeg törlesztőrésze maximum 15%-kal nőhet 2015-ig, de az eredeti devizakölcsönt 2015-től ismét az aktuális árfolyamon kell törleszteni.

Az országgyűlés 2012. március 19-én elfogadta az árfolyamrögzítés új szabályairól szóló törvényt, amelyet azok igényelhetnek, akik legfeljebb 20 millió forintértékben adósodtak el. Az árfolyamát új rendszerébe történő belépést az ügyfelek 2012 végéig kezdeményezhetik a devizakölcsönt folyósító hitelintézetnél. Az árfolyamrögzítés, illetve az árfolyamkülönbségből eredő tartozások jóváírására 60 hónapig, de legfeljebb 2017 júniusáig lesz lehetőség. A rögzített árfolyam a frank estében itt is 180 forint, az euró esetén 250 forint, a japán jen pedig 2,5 forint.

A második körös rögzítés során a devizakölcsön havi törlesztőrészletének árfolyamgát feletti részéből a kamatrészt elengedik, így a hiteladósok csak a tőkerészt kell megfizetni.

¹ A fejezet részben a minisztériumtól kapott információk és mélyinterjúk alapján készült.

² <http://hozam.info/otthonvedelmi-akcioterv-ujratoltv-kihasznaljuk/>

Meghatározott legmagasabb árfolyamszint (svájci franknál 270 forintos, eurónál 340 forintos, japán jennél 3,3 forintos árfolyam) felett a törlesztőrészletnek a legmagasabb árfolyamot meghaladó részét az állam fizeti ki.

A parlament arról is döntött, hogy a bankok 2012. augusztus 31-ig kötelesek forintra váltani a tartósan nem fizető devizahitelét. A megállapodás értelmében a törvény hatálybalépése utáni első két hónapban csak a közszolgák jelentkezhettek be, a harmadik hónaptól a jogosultak köre a jelzáloghitelekkel bővíthet, az ötödik hónaptól egészen év végéig pedig a szabad felhasználású devizahitelek is kérhetik a rögzítést. A törvény ugyanakkor lehetőséget biztosít arra, hogy három év elteltével az ügyfél kezdeményezze az árfolyamrögzítés megszüntetését.

A program második pontjaként újra vehetnek fel euróban jelzáloghitelt azok, akik euróban kapják a fizetésüket és jövedelmük eléri a minimálbér tizenötszörösét.

A harmadik pillér keretén belül a kormány feloldotta a kilakoltatási moratóriumot, ugyanakkor a lakástulajdonosok védelmében és az ingatlanpiaci eladói nyomás elkerülése miatt kényszerértékesítési kvótarendszert vezet be, amely szerint 2011. július 1. és 2011. szeptember 30. között kizárólag azon magas értékű ingatlanok árverezhetők el, amelyek értéke a hitel felvételekor meghaladta a 30 millió és a hitel értéke meghaladta a 20 millió forintot. 2011. negyedik negyedévében a 90 napon túli késedelemben lévő jelzáloghitelek 2%-a árverezhető el, 2012-ben, 2013-ban és 2014-ben pedig ezek a negyedéves kvóták rendre 3, 4 és 5%-os értékben alakulnak. 2015-ben a kényszerértékesítési moratórium korlátozások nélkül megszűnik.

A negyedik pont a Nemzeti Eszközkezelő Társaság felállítását és feladatait tartalmazza. A társaság két programmal segít a bajbajutottakon: egyfelől megindít egy új házépítési programot zöldmezős állami beruházásként, ahol elhelyezést tud biztosítani az erre rászoruló családoknak. Másfelől azoknak a hiteladósoknak nyújt segítséget, akiknek ingatlanát a bank kényszerértékesítésre jelölte ki. Az Eszközkezelő a hiteladósok ingatlanát az állam javára megvásárolja, egyben biztosítja a bérlet lehetőségét a korábbi tulajdonos számára. A fizetendő lakbér alapja a lakóingatlan hitelfelvételkor megállapított forgalmi értékének 1,5%-a. Ezt az összeget a bérlő 12 hónapra elosztva havonta, egyenlő összegekben fizeti meg. A Nemzeti Eszközkezelő a hatékonyabb fenntartás és üzemeltetés érdekében helyi önkormányzat tulajdonába adhatja az ingatlant, ezért e lakóingatlanok esetében a bérleti díj mértékét a lakástörvénnyel összhangban az érintett önkormányzatok állapítják meg.

Az ötödik pont szerint úgynevezett otthonvédelmi kamattámogatást vezetnek be azok részére, akik kisebb lakásra váltanak, hogy elkerüljék a fizetési nehézségeket. Így, ha valaki nagyobb lakásból kisebbre költözik, hogy törleszteni tudja adósságát, akkor a kisebb lakás megvásárlásához kamattámogatást kap legfeljebb öt éven keresztül. A kamattámogatás

mértéke a futamidő első évében az állampapírhozam 50%-a, évente 5 százalékponttal csökken, de a fennálló tőketartozás legfeljebb évi 3,5%-a.

Hatodik pontként átmeneti időre lehetővé vált, hogy az adósok ingatlanfedezetes devizaalapú hitelüket rögzített árfolyamon egy összegben kifizethessék. A végtörlesztést svájci frank esetében 180 forintos, euró esetében 250 forintos, japán jen esetében 2 forintos árfolyamon teljesíthették az adósok. A devizahiteleseknek a végtörlesztésre vonatkozó igényüket 2011. december 30-ig kellett bejelenteniük a banknak, és az igénybejelentéstől számított 60 napon belül kellett teljesíteniük a végtörlesztést.

A PSZÁF által közzétett adatok alapján az öt hónap alatt összesen 169.256 adós törlesztette mintegy 1 354 milliárd forint értékű devizahitelét fix árfolyamon.¹ Így közel 170 ezer családnál szűnt meg a devizakockázatoknak való kitettség, mely a devizahitel állomány 24,1%-át teszi ki.

A bankok több oldalról is veszítettek az intézkedéssel. A veszteségük az egyik oldalról több mint 330 milliárd forint (a bankadóból való 30%-os veszteségleírást is figyelembe véve a nettó hatás mintegy 230 milliárd forintot ér el). A másik oldalról pedig elveszítették az ügyfeleik egy jelentős részét, akik készek és képesek is voltak a szerződés szerinti törlesztésre. Mindezeket figyelembe véve kiemelten fontosnak tekintjük, hogy a kormány 2011-en végén egyezsége tudott kötni a Bankszövetséggel. Méghozzá egy olyan megállapodást sikerült létrehozniuk, amellyel a korábbiakhoz képest mind a két fél jobban jár. A bankoknak ugyan az adósságok egy részének elengedése jelentős többletkiadást jelent, ám erre sikerült tartalékot képezniük és a hitelfortfóliójuk megtisztulásával a továbbiakban ők is jól járhatnak. A kormánynak ugyan többletköltséget jelent megegyezés, azonban ennek segítségével képessé vált a politikai és társadalmi feszültségek egy részének enyhítésre.

Az intézkedésekről összességében elmondható, hogy a Nemzeti Reform Programnak megfelelően haladt a végrehajtásuk, kivéve az Eszközkezelőt érintő rendelkezések, amely a jogszabályok csúszása miatt nem kezdte meg időben a működését. Nehézséget okozott, hogy az adósoknak úgy kellett jelezniük az társaság felé a felvásárlásra való igényüket, hogy például a bérlésre vonatkozó konkrét feltételek még nem voltak ismertek. Sok olyan vélemény született a NET-tel kapcsolatban, ami kevesli a költségvetés által megjelölt 3 milliárd forintos összeget, amelyből körülbelül 5-8 ezer ingatlan felvásárlására nyílik lehetőség. Ezzel szemben a nyilvánosságban 12 ezer olyan családról beszélnek, akik nem tudtak a végtörlesztés lehetőségével élni.

A legtöbb kritika mégis a végtörlesztést érte, melyek zömmel azért támadták az intézkedést, mert az átlagnál jobb helyzetben lévőkön segített és nem a valódi bajban lévőkön. Véleményünk szerint a kormány nyíltan váltatta, hogy a végtörlesztéssel nem a legrosszabb

¹ https://felugyelet.mnb.hu/data/cms2343433/Hirlevel_2012.03_marcus_final.pdf

helyzetű devizahiteleseken, hanem az általa privilegizált jobb helyzetű (középosztálybeli) adósokon akart segíteni. Fentebb már vázoltuk, hogy egy 6 pilléres programról beszélünk, aminek nyilván valóan nem minden pontja a legszegényebbek kimentésére összpontosít.

Az már sokkal inkább jogos kritika, hogy ezzel a megoldással lényegében egy állam által finanszírozott deviza csereügylet zajlott le, amiben a szabad forrásokkal rendelkezők számára az árfolyamnyereséget a közös állami kasszából fizették ki.

A kormányzat által választott megoldásmód a határidő lerövidítse és a forinthitelesek háttérbe szorítása miatt vonható kétségbe. A kabinet eredetileg 2012. február végére szabta meg a határidőt, azonban ezt menet közben lerövidített egy hónappal. Ezzel pedig sok olyan ember számára elérhetetlenné tette a végtörlesztés igénybevételét, akik lakóingatlanuk eladásával akartak szabad forráshoz jutni.

Azok az állampolgárok, akik forintban adósodtak el rosszabbul jártak, mint devizahiteles társaik, mert ők nemhogy segítséget nem kaptak, nekik kellett támogatniuk a kevésbé felelősen viselkedő, az adatok alapján hitelükhöz képest jómódban élők kamatnyereségét.

Ezen felül nagyon sok olyan visszajelzés érkezett az adósok részéről, amelyek szerint a bankok tudatosan megakadályozták, illetve hátráltatták az végtörlesztési folyamatot, ez pedig jelentősen beárnyékolta az intézkedés lakossági megítélését.

A munkaerőpiacot érintő reformok

A foglalkoztatáspolitikai megújítása egy három pilléres programra épül, melynek központjában a munkahelyteremtés, a munkanélküliek foglalkoztatása, a közfoglalkoztatás átalakítása, valamint a családi élet és a munka összehangolása áll.

A Közfoglalkoztatás rendszere

A kormány számára az egyik legfontosabb célkitűzés a foglalkoztatás bővítése, azonban a válságból való kilábalás közepette és a gazdaság várható stagnálása miatt nem várható jelentősebb munkahelyteremtés a versenyszférában. Az elmúlt húsz év osztogató szociálpolitikájának köszönhetően kialakult egy igen széles réteg, akik munka nélkül, szociális támogatásokból próbálják megteremteni az élethez szükséges elemi feltételeket. Ezen társadalmi réteg elsődleges munkaerőpiacra való visszavezetése szinte lehetetlen feladat. Elsősorban a munkához való hozzáállásuk, helyhez kötöttségük illetve a helyi munkalehetőségek hiánya miatt. Mivel a költségvetési források hiánya nem teszi lehetővé, hogy a kormány a szociális ellátások további bővítésével biztosítsa ennek a rétegnek a megélhetését, ezért felül kellett vizsgálni a közfoglalkoztatási rendszert.

Ebből kifolyólag 2011. év során átalakult a közfoglalkoztatás rendszere.¹ Megszűntek a közfoglalkoztatás eddigi szervezeti formái (önkormányzati közcélú, a munkaügyi központok által szervezett közhasznú foglalkoztatás, valamint a hagyományos központi önkormányzati közmunkaprogram). Újdonság, hogy a munkaügyi központok helyben döntenek az önkormányzatok közfoglalkoztatási programjairól, valamint, hogy a vállalkozások, az egyházak és a civil szervezetek is bevonhatók a leghátrányosabb helyzetű munkanélküliek közfoglalkoztatásába.

Az új program szerint a közfoglalkoztatási támogatást csak abban az esetben folyósítható, ha a pályázó alá tudja támasztani, hogy a foglalkoztatás értékteremtő, költségigénye megalapozott, és garantálja, hogy bővíti a munkahelyek számát. A támogatás pedig nem csak a munkabérre, hanem részben a foglalkoztatáshoz kapcsolódó közvetlen költségekre is kiterjed. A támogatások forrását a Munkaerő-piaci Alap biztosítja.

Az új rendszer keretében a rendelkezésre állási támogatást (RÁT) 2011. január 1-től bérpótló juttatás (BPJ) váltotta fel, amihez a RÁT-nál szigorúbb jogosultsági feltételek szükségesek és nagyobb aktivitást vár el az álláskeresőktől. Évente legalább 30 munkanap munkaviszonyt kell igazolniuk, illetve iskolai végzettségétől függetlenül el kell fogadniuk a felajánlott közmunkát. A bérpótló juttatás továbbra is a helyi önkormányzatok állapítják meg, havi összege pedig megegyezik az öregségi nyugdíjminimummal. A bérpótló juttatás új eleme volt, hogy a települési önkormányzat rendeletben előírhatja jogosultsági feltételként, hogy a juttatásban részesülő tartsa rendben a lakókörnyezetét.

2011. szeptember 1-től foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosultak azok az aktívkorú munkaképes személyek, akik még a közfoglalkoztatás körében sem tudnak átmenetileg munkát vállalni. A havi összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-a, idén 22 800 Ft forint. Erről a változtatásról kimondható, hogy mivel a bérpótló juttatás 2011ben 28 500 forint volt, ezért a foglalkoztatás helyettesítő támogatás alacsonyabb összege ösztönzőleg hathat a munkanélküliekre, hogy minél hamarabb találjanak állást vagy fogadják el a közmunkát. A foglalkoztatást helyettesítő támogatás folyósítása szünetel, ha az ellátásra jogosult rövid idejű, legfeljebb 90 napig tartó keresőtevékenységet folytat, ha közfoglalkoztatásban vesz részt, továbbá a keresetpótló juttatással járó képzés időtartama alatt. A foglalkoztatást helyettesítő támogatásra való jogosultságot évente felül kell vizsgálni. 2011. december 31-e után csak annak a személynek folyósítható az ellátás, aki a jogosultság felülvizsgálatát megelőző egy évben legalább 30 nap munkaviszonyt tud igazolni, vagy közfoglalkoztatásban vesz részt, vagy pedig az elsődleges munkaerőpiacon helyezkedik el. A foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülő a munkaügyi szervezettel nyilvántartott álláskeresőként köteles együttműködni. 2011. szeptember 1-től közfoglalkoztatás keretében

¹ http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=nfsz_kozfoglalkoztatasi_tajek_ugyfelek&switch-content=afsz_palyazatok_szeparator_kozfogl_tajek_ugyfelek&switch-zone=Zone1&switch-render-mode=full

csak a kirendeltség által közvetített álláskeresők, elsősorban foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosult személyek foglalkoztathatóak.

A program keretén belül négy féle támogatási formát vezettek be:

- Az önkormányzat, egyház, civil szervezet által szervezett rövid időtartamú közfoglalkoztatást, amely keretébe az alacsony iskolai végzettségű, szociálisan rászoruló bérpótló juttatásban részesülőket vonják be. A minisztérium számításai szerint ebben a formában évente 170 000 embert lehet foglalkoztatni.
- A hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási rendszerben a korábban közhasznú munkavégzés keretében támogatott intézmények vehetnek részt. A foglalkoztatás időtartama 2-12 hónap, napi 6-8 óra munkaidőben. Az előzetes számítások szerint a program ezen részébe évente mintegy 15 000 főt lehet majd bevonni.
- Az országos közfoglalkoztatási program a jelentős nemzetgazdasági haszonnal járó, egész ágazatokat átfogó projekteket szervezi. Így ennek keretében valósulhat meg az ár- és belvízvédelem, a közutak, vasutak, az állami erdőterületek mellett újabb területként a megújuló energiaforrásokhoz, és az energiatakarékossághoz kapcsolódó közfoglalkoztatás is. A pályázat, a döntés minisztériumi szintű; az érintettek létszáma éves szinten 25 ezer fő körül lehet.
- A bérpótló juttatásban részesülők vállalkozásoknál történő foglalkoztatás esetén a támogatás legfeljebb 8 hónapra szólhat, feltétele, hogy a támogatási időszak felére további támogatás nélkül is tovább köteles foglalkoztatni a munkáltató az érintett személyt. A vállalkozások a munkaügyi központokhoz benyújtott kérelem alapján kaphatnak támogatást akkor, ha bérpótló juttatásra jogosult munkanélküli foglalkoztatását vállalják. A tervezett szerint a program ezen része 9 ezer fő foglalkoztatását teszi lehetővé.

A közmunkáért adható minimálbér összegét és a hagyományos munkáért kapható minimálbért tudatosan eltávolította egymástól a kormány, alighanem azzal a céllal, hogy így növelje a munkanélküliek aktivitását. Amennyiben nem igényel szakképesítést a közmunka, abban az esetben 57.000 forint a bér, amennyiben szakképesítéshez kötött, akkor 78.000 forint.

A Nemzetgazdasági Minisztérium által finanszírozott közfoglalkoztatottak száma 2011-ben 268 ezer fő volt. Arányait tekintve 186 ezer fő rövid időtartamú, 39 ezer fő hosszabb időtartamú és 29 ezer fő országos közfoglalkoztatású. Vagyis 2011-ben egyértelműen a rövid időtartamú programok domináltak, ezekről azonban kimondható, hogy nem feltétlenül teremtik meg az élethez szükséges minimumjövedelmet. Ezt felismervén a Belügyminisztérium ígérete szerint 2012-ben már a hosszabb típusú közfoglalkoztatás lesz túlsúlyban. A résztvevők száma feltehetőleg csökkeni fog, de a hosszabb távú programok magasabb életszínvonalat tudnak majd biztosítani a résztvevőknek.

Az Új Munka Törvénykönyve

A Nemzeti Reform Programban vállaltak szerint a Nemzeti Munka Tervhez kapcsolódóan elfogadásra került az Új Munka Törvénykönyve,¹ amelynek központjába a munkaerőpiac rugalmasságának fejlesztése került.

A kormány munkaerő-piaci célkitűzéseinek megvalósításához valóban a gazdasági igényekhez jobban alkalmazkodó foglalkoztatási szabályok szükségesek. Az Új Munka Törvénykönyve speciális része a jelenlegi magyar kormányzati politikának, mert szinte ez az egyetlen terület, ahol nem a centralista elvek érvényesülnek, hanem pont ellenkezőleg nagyobb hatáskört biztosít a piaci alapon megkötött alkuknak. Ennek értelmében az új törvény fő törekvése, hogy csökkenjen a munkaerőpiacon az állami szabályozás súlya, és így előtérbe kerüljön a munkaadók és munkavállalók érdekegyeztetése, azaz számottevően felértékeli a jövőben a kollektív szerződések és az egyéni munkaszerződések szerepét. Az új rendelkezés összhangban a kormányzati politika fő prioritásaival kiemelt figyelmet szentel a kis-és középvállalkozások érdekeinek előmozdítására, valamint a munka és a családi élet összehangolására.

Ugyanakkor az egész kormányzati koncepcióval szembe mennek az elmúlt években megjelent magyar munkaerőpiacról folytatott tanulmányok, mivel a többségük már a jelen állapotában is nemzetközi viszonylatban igencsak rugalmasnak tekintik a piacot (pl. MNB műhelytanulmányok 2008).

Az elfogadott törvénykönyv és az azt megelőző tervezett jelentős eltéréseket tartalmaz. A végleges változat elfogadását hosszadalmas egyeztetések és kompromisszumok előzték meg, a szaktárca és az érdekképviselők részéről. Ráadásul a kiszivárgott előzetes koncepcióval szemben határozott kritikákat fogalmazott meg a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet. Ebből kifolyólag a 2012. július 1-én hatályba lépő törvénykönyv nem teljes mértékben a kormányzati érdekeket tükrözi. Véleményünk szerint a kormányzati politika ezen a területen kiemelten sikeres volt, mivel a döntési folyamatba bevonta a partikuláris érdekcsoportok egy részét. Azonban az semmiképpen nem mondható, hogy a szaktárca a végleges változat elfogadásakor teljes mértékben figyelembe vette az őket ért nemzetközi kritikákat.

Az új szabályzat a jelenleg hatályoshoz képest sokkal kevesebb olyan garanciális elemet tartalmaz, ami a munkavállalói oldalt védi. A törvény valóban nagyobb szabadságot biztosít a piaci alapú alkukra, és lehetőséget teremt a törvényi előírásoktól való eltéréseknek, esetlegesen akár a munkavállaló hátrányára is. Azonban, hogy ez a racionálisabb megegyezéseket ösztönzi majd vagy munkavállalókat hozza-e hátrányos helyzetbe, majd csak a gyakorlati alkalmazás után derül ki. A sajtóban megjelenő vélemények sok esetben nem a jogszabály egészét vizsgálják, hanem elvesznek a részletekben. Olyan ügyeket is

¹ 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről

felnagyítanak, amik egyébként nem lennének különösen jelentősek. Márpedig olyan törvénykönyvet lehetetlen létrehozni, amely mind a munkavállalók, mind pedig a munkáltatók érdekeit is teljes mértékben figyelembe veszi. Az azonban tény, hogy az életbe lépő törvénykönyv a felek túlzott egyenlőségével számol, pedig arról semmi esetre sem szabad elfeledkezni, hogy a munkavállalók sokkal kiszolgáltatottabb helyzetben vannak, mint a munkaadók.

Az jogszabály keretén belül jelentősen megváltoznak az atipikus foglalkoztatási formákra, a munkaszerződési formákra, a szabadság kiadására, a munkaidőkeretre, munkaerőkölcsönzésre és a próbaidőre vonatkozó szabályok (a részletesebb elemzését a következő monitoring során végezzük el).

Összességében megállapítható az Új Munka Törvénykönyvéről, hogy a szabályok általánosabbak lettek, ami átláthatóbbá teszi a rendszert és az adminisztrációs terhek is csökkennek. A rendelkezések többsége valóban inkább a munkaadói oldalnak kedvez, de szinte minden fontosabb módosítás mellett és ellene is lehet érvelni, így egyiket sem szabad önmagában vizsgálni. A próbaidő meghosszabbodása például a munkáltatókat hátrányosabb helyzetbe hozza, viszont jelentősen megkönnyíti a munkaadók számára a megfelelő dolgozó kiválasztását. A szabadsággal kapcsolatos szabályok módosítása is értelmezhető a munkavállalók jogainak csorbulásaként, de úgyis, hogy a módosítások segítségével jobban tervezhetővé válik szabadságotól rendszere. A részmunkaidővel, az atipikus formákkal és a munkaerő kölcsönzéssel kapcsolatos új szabályok mindenképpen jó iránynak tekinthetőek, mivel, a gazdasági válság jelentősen felértékelte az ilyen típusú foglalkoztatási formákat.

A minimálbér növelése

Okvetlenül fontosnak tartottuk a foglalkoztatást érintő változások elemzésénél, hogy kiemelt figyelmet szenteljünk a minimálbérben bekövetkezett változásoknak. A minimálbér 2012-ben a 78 ezer forintról 93 ezer forintra (18%-kal), a garantált bérminimum pedig 94 ezer forintról 108 ezer forintra (15%-kal) emelkedett,¹ amelyet az opcionálisan elvárt béremelésen felül a munkaadóknak kötelezően végre kellett hajtaniuk. A kormány elsősorban ezzel a drasztikus emeléssel igyekezett elkerülni, hogy az alacsony keresetűek rosszabbul járjanak az adójóváírás kivezetése miatt.

Fontos kihangsúlyozni, hogy ezzel a kényszerű lépéssel sem nő a nettó keresete a munkavállalóknak 2012-ben, csak megtartja a 2011-es szintet, az inflációt kompenzálni még így sem tudja. Ezzel szemben a munkaadóknak tekintélyes terhet jelent az emelés, ez pedig növelheti a feketefoglalkoztatást és az elbocsátások növekedésének veszélyét. Ráadásul pont azt a szektor sújthatja leginkább (a kkv-kat), aminek a fejlesztése kiemelt szerepet foglal el a

¹ http://www.portfolio.hu/gazdasag/variaciok_berkompenzaciora_megeri_eroltetni.162867.html

kormányzati politikában, és nemhogy növeli, csökkenti a tartós munkanélküliek, illetve a pályakezdők elhelyezkedési esélyeit. A kevesebb foglalkoztatott pedig kevesebb adóbevételt jelenthet, miközben nőhet a munkanélküliek különféle ellátásaira fordítandó támogatás összege.

Az emelés a járulékalap változása miatt is plusz terheket ró a vállalkozókra. A járulékterhük jócskán megnőtt, mivel a nyugdíjjárulékot a minimálbér 112,5%-a, az egészségügyi járulékot pedig a minimálbér 150%-a után kell fizetni.

Azt semmi esetre sem nem akarjuk elvitatni, hogy minimálbér-emelésre szükség volt, mert nemzetközi összehasonlításban még mindig kritikusan alacsonynak számít, azonban a mértéke és az emelés időzítése nem volt összhangban a hazai makrogazdasági környezet alakulásával. A tapasztalatok azt mutatják, hogy azokban az országokban volt sikeres a drasztikus mértékű emelés, ahol masszív gazdasági növekedés volt megfigyelhető.

A kormány már kísérletezett 2001 és 2002-ben is a minimálbér nagyarányú növelésével. Ezekről az intézkedésekről azóta már tudjuk, hogy a drasztikus keresetnövekedés hatására nőtt a tartós munkanélküliek száma, és sokkal nehezebbé tették az új belépők számára az elhelyezkedést. Az akkori emelésről azóta az MTA kutatói is kimutatták, hogy inkább csökkentette, mintsem növelte a költségvetés foglalkoztatásból és fogyasztásból származó adóbevételeit.¹

A 2012. január-februári statisztikai adatokból már most látszik, hogy markáns bruttó bérnövekedés következett be, amitől a nettó bérnövekedés üteme lényegesen elmaradt az adójóváírás kivezetése miatt. Az alacsonyabb jövedelműek számára elérhető családi adókedvezmények némileg enyhítenek a hatásokon, így az elemzők többsége szerint a legjobb esetben idén is számolhatunk a nettó bérek minimális növekedésével. Az viszont máris figyelmeztető jel lehet, hogy januárban drasztikus visszaesést mutatott a legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások átlagos alkalmazotti létszáma (32 ezer fővel volt alacsonyabb a decemberinél és 30 ezer fővel az egy évvel korábinál).

Továbbá az is elmondható az intézkedésről, hogy negatív nemzetközi visszhangot váltott ki. Az emelést kritikával fogadta az Európai Unió, amely elsősorban arra vonatkozott, hogy a változások éppen abban a jövedelmi szegmensben csökkentik a vállalkozások munkaerő keresletét, ahol a legnagyobb a foglalkoztatási probléma, továbbá a vállalkozások működését is veszélyeztetik.

A nagy arányú emelésről az IMF és az OECD képviselői is negatívan nyilatkoztak. Véleményük szerint az intézkedés nemcsak a munkaerő költségeit emeli meg, hanem az ország versenyképességét is ronthatja. Azt viszont fontos megemlíteni, hogy az Új Munka

¹ KERTESI GÁBOR–KÖLLŐ JÁNOS A 2001. évi minimálbér-emelés foglalkoztatási következményei

Törvénykönyvében megjelenő a minimálbér ágazatonkénti és földrajzi elhelyezkedés szerinti differenciálásának lehetőségét mind a két szervezet pozitívként értékelte.

Bérkompenzáció és elvárt béremelés

Ezt az ígéretet nem a Nemzeti Reform Programban tette a kormány, de mivel két szektort, a vállalkozói szférát és az alacsony keresetű gyermektelen családokat is kiemelten érint, emiatt mindenképpen fontosnak tartottuk a bérkompenzációs program¹ elemzését.

Azt már régóta tudni lehetett, hogy a kormány nem támogatja az adójóváírást és superbruttót, ezért nem meglepő módon 2012. jan. 1-vel kivették a rendszerből az adójóváírást, a superbruttó pedig már csak a havi 202 ezer forint feletti jövedelmet terheli.

Így az adó- és járulékváltozások együttes hatására 2012-ben a havi szinten bruttó 216.806 forint alatt keresők 2011. évi nettó nominális bére csak úgy őrizhető meg, ha a bruttó bérük emelkedik. Mivel többször elhangzott a Nemzetgazdasági Minisztérium részéről, hogy az adórendszerben bekövetkezett változások miatt senki nem járhat rosszabbul, ezért kidolgozásra került az azóta már három lépésessé duzzadt bérkompenzációs rendszer.

Első lépésként a parlament elfogadta, hogy 2012. január 1-től a közalkalmazottak és köztisztviselők egy része havonta jövedelem feletti kompenzációban részesüljön. Ez a költségvetési célleírányzatból megvalósuló közvetlen munkavállalói kompenzáció a költségvetési szerveknél és az egyházi fenntartású, közfeladatot ellátó egészségügyi, oktatási, szociális, valamint közgyűjteményi és közművelődési szolgáltatást nyújtó intézményeknél foglalkoztatott munkavállalókra terjed ki. A rendelet tizenkét féle családmodellt állít fel, amelyen belül a foglalkoztatás kezdete és a kereseti szint éppúgy befolyásolja a kompenzációt, mint a gyerekek száma.

2012. március 19-ig kellett a köztisztviselőknek nyilatkozniuk, ha bérkompenzációra tartottak igényt. A március 19-ig leadott nyilatkozatok esetében a kompenzáció visszamenőleges, azt január-február hónapokra is elszámolják, az ez után a dátum után leadott nyilatkozatok alapján visszamenőlegesen már nem érvényesíthető. A minisztérium előzetes becslése szerint ez átlagosan 10 és 18 ezer forint jövedelemnövekményt jelent.

A közalkalmazottak és köztisztviselők bérkompenzációja elég nehézkesen indult be. Sokak szerint túlságosan lassú és bürokratikus a rendszer, hiszen számos igazolást, nyilatkozatot kell beszerezni ahhoz, hogy valaki egyáltalán hozzájuthasson a kompenzációhoz. A szférában alapvetően problémát okoz, hogy köztisztviselői illetményalap és a közalkalmazotti bértábla 2012-ben is a 2008. januári szinten maradt. A bruttó bérekben az előző évhez képest legfeljebb a minimálbér emelkedése hozhat némi változást a legalacsonyabb fizetési

¹<http://www.munkaugyiforum.hu/munkaugyi-segedanyagok/berkompenzacio-2012-kormanyrendelet-modositasa>

kategóriákban. A sajtóhírek szerint a közszférában foglalkoztatottak közül eddig 340 ezren jelezték a kompenzációs igényüket.

Második lépésként azok a cégek, amelyek az elvárt béremelést minden dolgozójuk esetében teljesítik, a szociális hozzájárulási adóból levonhatják a béremelések 5%-ot meghaladó részének költségeit. A szükséges béremelés visszamenőleges biztosításáról a munkáltatóknak legkésőbb június 30-ig írásban nyilatkozniuk kell. Ezen felüli kritérium, hogy a vállalkozás állományának létszáma a tavalyihoz képest nem csökkenhet, a teljes munkaidőből részmunkaidőbe kerülők mértéke pedig nem lehet több 20%-nál, valamint a foglalkoztatónál a 2011-es bruttó átlagkereset nem haladhatja meg a 215 ezer forintot.

A kompenzációs számításokhoz a 2011. októberi béreket veszik bázisnak, és ebbe nem számítható bele a béren kívüli juttatás. A pályázatok elbírálásánál előnyt élveznek azok a munkáltatók, akik magas élőmunka igényű tevékenységet folytatnak és foglalkoztattak bruttó átlagkeresete alacsony. A munkaadók számításait, illetve a bérkompenzáció jogszerű alkalmazását a munkaügyi hatóság és a NAV is ellenőrizni fogja, és ahol hiányosságokat találnak, ott a kompenzáció visszafizetésén túl bírságot is kaphat a munkaadó.

A támogatáson kívül a kormány szankciókat is meghatározott. Az a munkáltató, aki nem hajtja végre a rendelet szerint meghatározott elvárt béremelést, két évig kizárja magát a közbeszerzési pályázatokból és az állami támogatásokból.

A program harmadik részét a kormány időközben alakította ki. Mivel észlelték, hogy sok kisebb vállalkozásoknak még az 5%-os béremelés is gondot okoz, ezért kiegészítő pályázati tervezetet dolgoztak ki. Így „azok a foglalkoztatók, akiknek az objektív gazdálkodási feltételek miatt a béremelésből az 5%-os saját rész teljesítése is megoldhatatlan feladatot jelent, illetve annak csak elbocsátásokkal tudnának eleget tenni”, 3 százalékpontos támogatást kaphatnak, következésképpen nekik csak egy 2%-os, az inflációnál kisebb emelést kell kifizetniük. A költségvetés előirányzata szerint 21 milliárd forintot szánnak a 2-3%-os, és 100 milliárd forintot az 5% fölötti bérkompenzációra.

A kormány számos olyan programot indított el, amelyek jelentősen megnövelik a munkaerőkínálatot. Ehhez azonban a gyenge konjunkturális helyzet miatt nem párosul növekvő kereslet, sőt rövidtávon kitarthat a foglalkoztatásban bekövetkezett csökkenés, derült ki a jegybank inflációs jelentéséből. A munkaerőtöbblet egy részét a közmunkaprogramok lekötik, azonban a versenyszektor a fent említett intézkedések miatt nagy valószínűséggel nem tudja bővíteni a munkahelyek számát, de az eddigi adatok alapján úgy tűnik, hogy mindent megtesznek, hogy ne kelljen leépíteni. A többség úgy gazdálkodik ki a terhek növekedését, hogy jelentősen lecsökkenti a prémiumokat, a cafeteriát és más nem rendszeres juttatásokat. A cégeknek azzal is számolniuk kell, hogy az 5% feletti rész kompenzációjának összege 2013-ban csökken, míg a magasabb bérköltség hosszú távon fennmarad.

A nyugdíj- és a szociális ellátórendszert érintő intézkedések

A kormány a Széll Kálmán Tervben és a Nemzeti Reform Programban¹ is a nyugdíjrendszer teljes strukturális átalakítását tűzte ki célul. Elsősorban azért, mert az államháztartás kiadásain belül a nyugdíjcélú kiadások aránya nemzetközi összehasonlításban is igen magasnak számít, és növekvő trendet mutat, amelyet a várható kedvezőtlen demográfiai folyamatok tovább súlyosbítanak. A magyar nyugdíjrendszer hosszú ideje fenntarthatatlan irányba halad, mivel a befizetések nem fedezik a kiadásokat. Régóta problémát okoz a korai nyugdíjba vonulás és a gyenge rokkantnyugdíjas szabályozás, ami lehetőséget adott sok aktív korú munkavállaló jogosulatlan nyugdíjazására.

A reformja elsősorban a Nyugdíjbiztosítási Alap kiegyensúlyozására összpontosít, és ennek érdekében célul tűzi ki az öregségi nyugdíjkorhatár alatti nyugdíjba vonulás különböző lehetőségeinek visszaszorítását (kivéve a nők 40 éves munkaviszonya) és a jelenlegi nyugdíjrendszer biztosítási, szolidaritási és szociális elemeinek elkülönítését is.

A programnak megfelelően 2012. január 1-től megszűnt az előre hozott és a csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíj, a korkedvezményes nyugdíj, a bányásznyugdíj, a művésznyugdíj, a polgármesterek, országgyűlési és európai parlamenti képviselők korhatár előtti öregségi nyugdíja, a korengedményes nyugdíj, valamint a fegyveres szervek és a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjainak szolgálati nyugdíja is.

Ezen felül átalakult a rokkantnyugdíjas rendszer is, melynek keretén belül megszűnt a rokkantsági nyugdíj, a rendszeres szociális járadék és az átmeneti járadék. Helyettük egységes táppénzszerű ellátást vezettek be. A megváltozott munkaképességű emberek két típusú ellátást kaphatnak: rehabilitációs vagy rokkantsági ellátást. Rehabilitációs ellátásban azok részesülhetnek, akiknek a foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható, illetve akik tartós foglalkozási rehabilitációt igényelnek. Azoknak, akik az állam szerint képesek visszatérni a munka világába, jelentős havi jövedelem csökkenéssel kell számolniuk, hiszen az eddigi rokkantnyugdíj helyett (az ONYF adatai alapján átlagosan 65 ezer forint) a közfoglalkoztatási bér 50%-át (jelenleg 28 500 forint) fogják megkapni. Ezt a pénzt kapják egészen addig, amíg nem találnak maguknak munkát, de legfeljebb három évig. Rokkantsági ellátást pedig azok kapnak, akiknek a rehabilitációja nem javasolt. A jövőben csak azok az emberek lesznek jogosultak a megváltozott munkaképességűek ellátására, akinek az egészségi állapota (a rehabilitációs hatóság komplex minősítés alapján) 60%-os vagy kisebb mértékű. A juttatás csak abban az esetben folyósítható, ha kedvezményezett egészségi állapota miatt nem tud dolgozni, és ha a kérelem benyújtását megelőző öt évben legalább 1095 napon volt társadalombiztosítása. Utóbbi feltétel azonban nem vonatkozik azokra, akik

¹ http://www.liganet.hu/news/6016/Nemzeti_Reform_Program_2011_aprilis.pdf

2011. december 31-én részesültek az átalakuló ellátások valamelyikében. A rokkantsági ellátás összege megegyezik a rokkantsági nyugdíj összegével, mellette lehet dolgozni, viszont csak bizonyos határok mellett.

Az átalakítás másik eleme a meglévő korhatár alatti rokkantak jogosultságának felülvizsgálta. Az eredeti tervek szerint a felülvizsgálatnak 2011. július 1-től el kellett volna kezdődnie, azonban az intézkedések jelentősen megcsúsztak. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium legfrissebb nyilatkozatai szerint 2013. december 31-ig zárulhat le a folyamat. A Széll Kálmán tervben megfogalmazottak, illetve a 2012-es költségvetés szerint megközelítőleg 100 milliárd forintot takarított volna meg a magyar állam a rokkantnyugdíjasok felülvizsgálatával, azonban, a fent említett csúszás miatt ezek a tervezett költségkímélő hatások idén elmaradnak. A felülvizsgálatra az érintetteknek kell önkéntesen jelentkezniük, de aki elmulasztja a jelentkezést, az járandósága azonnali elvesztésére számíthat.

A rokkantnyugdíjas rendszer megreformálásának szükségességét széles körű társadalmi konszenzus övezi, azonban két nagyobb probléma felmerült a választott módszerrel kapcsolatban. Az első az időzítés. Már a statisztikai adatoknál is említettük, hogy idén nem várható jelentős munkahelytermés a versenyszférában, ezért a megváltozott munkaképességűek vagy a meglévő munkavállalókat szorítják ki az állásukból vagy a közmunkaprogramokban helyezkednek el.

A megkérdozett nyugdíjszakértők szerint is jó iránynak tekinthető az átalakítás, azonban a kormány által kívánatosnak tartott célok teljesülését keresztül húzhatja a jelenlegi munkaerő-piaci helyzet. A negatív hatások mérséklése végett a kabinet biztosít némi kedvezményt a versenyszféra számára. A friss foglalkoztatás esetén nem kell munkaadói járulékot fizetni a rehabilitálhatóak foglalkoztatásakor, valamint bér- és költségtámogatási programot is indítanak.

A második probléma a felülvizsgálattal kapcsolatos. Az egészségügyi közgazdász szakértők egy jelentős része szerint nem elégséges a technikai és szakorvosi háttér a folyamat hatékony végrehajtáshoz.

A minisztérium által közölt március végi adatok szerint eddig 179 427-en adtak be felülvizsgálati kérelmet az érintett 196 ezerből. Vagyis körülbelül 17 ezren eddig még nem tettek eleget bejelentkezési kötelezettségüknek. Aki nem jelentkezik be, az májustól automatikusan elveszítheti az ellátását.

A nyugdíjrendszer strukturális átalakítására vonatkozó, elsősorban a 2011-es év folyamán az állami nyugdíjrendszerbe visszalépő közel 3 millió ember pénztári tagságával kapcsolatos rendeletek nem készültek el határidőre. Egyelőre nem lehet tudni, hogy a PSZÁF-nek hova kellene továbbítania a volt pénztártagok adatait (a feladatra két szervezet is igényt tart: az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal), illetőleg az

állami rendszer által vezetett egyéni számlák szabályai sem születtek meg. Az utolsó nyilvános ígéret szerint 2012. január végéig kellett volna kidolgoznia a kabinetnek a fent említett rendeleteket. A strukturális reformot illetően a Nemzetgazdasági Minisztériumban készült munkaanyag (A nyugdíjrendszer átalakításának lehetséges irányai) négy lehetséges irányt vizsgált: a rugalmas nyugdíjkorhatárt, a bankok nélküli önkéntes nyugdíjpénztárakat, az alapnyugdíj rendszerét és a svéd mintán alapuló NDC modellt. A tervezetek közül egyértelműen a svéd modellhez hasonló rendszer bevezetése a legvalószínűbb, így ez kapta a legnagyobb sajtóvisszhangot. A nyugdíjrendszer NDC rendszerű átalakítását támasztja alá a kormányzati megrendelésre született, Viszkievicz András által jegyzett tanulmány, amely a csúszások egyfajta indoklásaként külön kihangsúlyozza, hogy milyen nehézkes feladat az egyéni számlavezetésre való átállás, ami szerinte akár 4-5 évet is igénybe vehet.

A szociálpolitika számszaki vizsgálata

A monitoring számszaki fejezetében elsőként táblázatszerűen összefoglaltuk a legfontosabb ellátásbeli változásokat.

Munkabérek, illetmények	2011.	2012.	
Minimálbér	78.000	93.000	↑
Garantált bérminimum	94.000	108.000	↑
Közfoglalkoztatási bér		71.800	↑
Garantált közfoglalkoztatási bér		92.000	↑
Nyugdíjak, nyugdíjszerű ellátások			
Öregségi nyugdíj legkisebb összege	28.500	28.500	=
Árvaellátás legkisebb összege	24.250	24.250	=
Saját jogú nyugellátás és az özvegyi nyugellátás együttfolyósítási öszszeghatára	72.820	76.260	↑
Rehabilitációs ellátás minimális összege		27.900	↓

Rokkantsági ellátás minimális összege		27.900	↓
---------------------------------------	--	---------------	---

Álláskeresési támogatás, keresetpótló juttatás	2011.		2012.		
Álláskeresési járadék	1. szakasz	<u>MINIMUM</u> a járulékalap 60%-a, legalább a jogosultság kezdő napján hatályos minimálbér 60%-a: 46.800	<u>MAXIMUM</u> a járulékalap 60%-a, legfeljebb a jogosultság kezdő napján hatályos minimálbér 120%-a: 93.600	a járulékalap 60%-a, legfeljebb a jogosultság kezdő napján hatályos minimálbér 100%-a: 93.000 (folyósítás max. 90 nap)	↓
	2. szakasz	a jogosultság kezdő napján hatályos minimálbér 60%-a: 46.800			
Nyugdíj előtti álláskeresési segély	a minimálbér 40%-a: 31.200		a minimálbér 40%-a: 37.200	↑	
Keresetpótló juttatás	46.800 – 78.000		43.080 – 71.800	↓	

Pénzbeli társadalombiztosítási ellátások és családtámogatások	2011.	2012.	

Terhességi gyermekágyi segély	a naptári átlagkereset 70%-a	a naptári átlagkereset 70%-a	=
Gyermekgondozási díj	a naptári napi átlagkereset 70%-a, de legfeljebb havonta a mindenkori minimálbér kétszeresének 70%-a: 109.200	a naptári napi átlagkereset 70%-a, de legfeljebb havonta a mindenkori minimálbér kétszeresének 70%-a: 130.200	↑
Táppénz	a napi átlagkereset 60%-a (folyamatos, legalább 2 év biztosítási idő esetében) a napi átlagkereset 50%-a Egy napra járó összege nem haladhatja meg a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér 400%-ának, a biztosítási jogviszony megszűnését követően (passzív jogon 30 napig) a minimálbér 150%-ának 30-ad részét.	a napi átlagkereset 60%-a (folyamatos, legalább 2 év biztosítási idő esetében) a napi átlagkereset 50%-a Egy napra járó összege nem haladhatja meg a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér 200%-ának 30-ad részét.	↓
Családi pótlék			
1 gyermekes család esetén	12.200	12.200	=
1 gyermeket nevelő egyedülálló esetén	13.700	13.700	=
2 gyermekes család esetén	13.300	13.300	=
2 gyermeket nevelő egyedülálló esetén	14.800	14.800	=
3 vagy több gyermekes család esetén	16.000	16.000	=
3 vagy több gyermeket nevelő egyedülálló esetén	17.000	17.000	=
Tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő család esetén gyermekenként	23.300	23.300	=
Tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő egyedülálló esetén gyermekenként	25.900	25.900	=

Nagykorú fogyatékos esetén	20.300	20.300	=
Anyasági támogatás	az öregségi nyugdíjminimum 225%-a: 64.125 lkergyermekek esetén 300%-a: 85.500	az öregségi nyugdíjminimum 225%-a: 64.125 lkergyermekek esetén 300%-a: 85.500	=
Gyermekgondozási segély	az öregségi nyugdíjminimum 100%-a: 28.500 lkergyermekek esetén 200%-a: 57.000	az öregségi nyugdíjminimum 100%-a: 28.500 lkergyermekek esetén 200%-a: 57.000	=
Gyermeknevelési támogatás	az öregségi nyugdíjminimum 100%-a: 28.500	az öregségi nyugdíjminimum 100%-a: 28.500	=
Szociális ellátások			
Rendszeres szociális segély	78.000 A jövedelemhatár összege megegyezik a család fogyasztási egységeihez tartozó arányszámok összegének és az öregségi nyugdíjminimum 90%-ának szorzatával. Maximum összege: 60.600	71.800 A családi jövedelemhatár összege megegyezik a család fogyasztási egységeihez tartozó arányszámok összegének és az öregségi nyugdíjminimum 90%-ának szorzatával. Maximum összege: 43.326	↓
Foglalkoztatást helyettesítő támogatás	az öregségi nyugdíjminimum 100%-a: 28.500	az öregségi nyugdíjminimum 80%-a: 22.800	↓
Időskorúak járadéka	az öregségi nyugdíjminimum 80%-a: 22.800	az öregségi nyugdíjminimum 80%-a: 22.800	=
	az öregségi nyugdíjminimum 95%-a: 27.075	az öregségi nyugdíjminimum 95%-a: 27.075	=
	az öregségi nyugdíjminimum 130%-a: 37.050	az öregségi nyugdíjminimum 130%-a: 37.050	=
	Jövedelemmel rendelkező jogosult esetén az időskorúak		

	járadékának havi összege a fentiek szerint járó összeg és a jogosult havi jövedelmének a különbözete, de legalább 1.000		
Ápolási díj	A súlyosan fogyatékos, vagy tartósan beteg 18 év alatti személy gondozása esetén a Költségvetési tv-ben meghatározott alapösszeg 100%-a: 29.500	A súlyosan fogyatékos, vagy tartósan beteg 18 év alatti személy gondozása esetén a Költségvetési tv-ben meghatározott alapösszeg 100%-a: 29.500	=
	A fokozott ápolást igénylő súlyosan fogyatékos személy gondozása, ápolása esetén a Költségvetési tv-ben meghatározott alapösszeg 130 %-a: 38.350	A fokozott ápolást igénylő súlyosan fogyatékos személy gondozása, ápolása esetén a Költségvetési tv-ben meghatározott alapösszeg 130 %-a: 38.350	=
	A 18. életévét betöltött tartósan beteg személy ápolása esetén legalább a Költségvetési tv-ben meghatározott alapösszeg legalább 80 %-a: 23.600	A 18. életévét betöltött tartósan beteg személy ápolása esetén legalább a Költségvetési tv-ben meghatározott alapösszeg legalább 80 %-a: 23.600	=

A táblázaton kívüli fontosabb ellátás - és támogatásbeli változások

2011. szeptember 1-től átalakult a lakásfenntartási támogatás rendszere.¹ Megszűnt az energiafogyasztási támogatás, pontosabban beépült lakásfenntartási támogatásba (ezt a változás még az ellenzék is támogatta, mivel szociális és környezetvédelmi szempontból is előrelépés az eddig megoldáshoz képest). Az energiafogyasztási támogatás alapvetően elhibázott volt, mivel lényegében a fogyasztástól függött a támogatás, így aki többet

¹ tenk.hu/.../tajekoztatas-a-lakasfenntartasi-tamogatas-valtozasarol.doc

fogyasztott, az több támogatást is kapott. Ennek következtében nem a rászorulóknak, hanem a magasabb társadalmi osztályok élvezhették a támogatást, miközben a jellemzően nem gázzal fűtő legszegényebbek nem értek hozzá. Az új lakásfenntartási támogatás jóval célzottabb, a jogosultságot nem az egy főre, hanem az egy fogyasztási egységre jutó jövedelem alapján számítják, a jogosultsági határt pedig az öregségi nyugdíjminimum másfélszerese helyett 250%-ára emelték.

Átalakult a táppénz rendszere.¹ A kabinet felére csökkentette a napi összeg lehetséges maximumát. Eddig a minimálbér négyszerese volt a plafon, az új szabály eredményeképpen a havi összeg nem haladhatja meg a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér dupláját. A táppénz mértéke a figyelembe vehető jövedelem naptári napi átlagának 60%-a, ha a dolgozó legalább kétévi folyamatos biztosítási idővel rendelkezik, ha rövidebb biztosítási jogviszonnyal rendelkezik, illetve a fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátás tartama alatt a mértéke a figyelembe vehető jövedelem 50%-a. A számításaink szerint, a módosításokkal azok járnak rosszul, akik havi bruttó 260 ezer forintot vagy ennél többet keresnek. Ők azok, akik elérik azt az összeget, ahol már magasabb lenne a táppénz, mint amennyit a jogszabály lehetővé tesz. A szabályozás átalakítása a kismamákra is hatással van, hiszen esetükben is csökken a maximálisan kapható összeg. További változás, hogy veszélyeztetett terhesség esetén a kismamának már a keresőképtelenség első napjától táppénz jár, nem a munkáltató által finanszírozott betegszabadság. Ezzel egyébként szintén rosszul járnak, mivel a betegszabadság idejére járó összeg magasabb, mint a táppénz. A kormány azzal indokolta a változtatást, hogy a szeretnék csökkenteni azoknak a számát, akik indokolatlanul veszik igénybe az ellátást.

Megváltozott a béren kívüli juttatások rendszere.² A parlament tavaly két új cafeteria egységet vezetett be: a Széchenyi pihenőkártya (Szép-kártya) a korábbi üdülési csekket, míg az Erzsébet-utalvány a hideg- és meleg étkezésre adható utalványokat váltotta ki. Az új rendszerről határozott kritikát fogalmazott meg az Európai Bizottság. A Bizottság álláspontja szerint, „a szabályozás nyíltan diszkriminatív, mivel állami monopóliumot valósít meg”, emellett a kibocsátó üdülési alapítvány „szerződés-kötési gyakorlata diszkriminatív lehet”, illetve „kereskedelempolitikai (és nem szociális) célokat érvényesít”. Az NGM nyilatkozata szerint az Erzsébet-utalványt a magyar kormány elsődlegesen szociálpolitikai eszköznek tekinti. Az utalvány forgalmazásának hasznát a kibocsátó Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány (MNÜA) teljes egészében szociális üdültetésre és egyéb szociális programokra fordítja.

A napokban jelent meg a Magyar Közlönyben, hogy április közepéig kell kidolgoznia Réthelyi Miklós Nemzeti Erőforrás Miniszternek egy olyan szociális utalványrendszert, amelynek

¹ <http://www.parlament.hu/irom39/02428/02428-0007.pdf>

² http://www.fogyasztoklapja.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=590%3Acafeteria-ez-valtozik-iden-a-beren-kivueli-juttatasoknal&catid=44%3Ahirek&Itemid=109

segítésével pénzbeli ellátás helyett utalványban lehetne folyósítani többek között a családi pótlékot, a lakásfenntartási támogatást, a rendszeres szociális segélyt és az átmeneti segélyt. Véleményünk szerint a transzferjövedelmek természetbeni kifizetése felé való elmozdulással az állam paternalista hagyományai nyerhetnének ismét teret, ráadásul a szociális problémák jelentős részét sem tudná kezelni az utalványos rendszer (pl. leszoktatás, uzsora, fekete gazdaság, járadékvadászat).

2012. január 1-vel újra bevezetésre került a vissza nem térítendő szociálpolitikai kedvezmény (jelenleg lakásépítési támogatás néven) a gyermekes, illetve gyermeket vállaló családok számára.¹ Az új támogatási rendszer szigorúbb feltételeket támaszt az igénylőkkel szemben, mint a 2009-ben megszüntetett korábbi kedvezmény. Szocpolt az új lakás építéséhez és új lakás vásárlásához, aki előtte nem rendelkezett ingatlannal. További feltétel, hogy legalább az egyik szülőnek hat hónapos munkaviszonyt kell bizonyítania, illetve nem lehet köztartozása annak, aki támogatást kér. A kedvezményt a lakás bekerülési költségére vagy vételárára igényelhetik a 40 év alatti otthonteremtők abban az esetben, ha a négyzetméterenkénti ár nem haladja meg a nettó 300 ezer forintot, alacsony energiafogyasztású lakás esetén a 350 ezer forintot (az energetikai minősítést energiatausítvánnyal kell igazolni). Az összege a gyermekek számától függően 800 ezer és 2,5 millió forint között mozog.

Becslések szerint a lehetőség 4-5 ezer családot érinthet, a költségvetésben pedig 5,2 milliárd forintot különítettek el a támogatásra. A lakásvásárlók eddig még alig érdeklődtek a kedvezmény iránt. Az okok feltehetőleg a szigorúbb feltételekben, a támogatás viszonylag alacsony összegében és a válság miatt beállt általános pénzhiányban keresendőek. Ráadásul az állam még egyetlen bankkal sem állapodott meg (pedig a bankok csak akkor fogadhatják be a hitelkérelmeket, ha rendelkeznek egy olyan háromoldalú szerződéssel, amelyet a bank, a Magyar Államkincstár és a Nemzetgazdasági Minisztérium köt). A nemzetgazdasági tárca szerint a csúszás oka, hogy a bankok mostanáig a végtörlesztéssel voltak elfoglalva.

Adó-és járulékkedvezmények

Véleményünk szerint nagyon jó kezdeményezés az évek óta sikeresen futó Start-kártya program, amelynek két része a továbbiakban sajnálatos módon már nem igényelhető (a Start Plusz és a Start Extra kártya).

A Start-kártya célja, hogy az erre jogosultak könnyebben helyezkedhessenek el a munkaerőpiacon, mivel a foglalkoztatóik kevesebb közteher megfizetésére vannak kötelezve. 2011-ben kedvezmény járt: a pályakezdő fiataloknak, a GYED-ről, GYES-ről, GYET-ről vagy az ápolási díj igénybevétel után a munkaerőpiacra visszatérő munkavállalóknak, a korábbi

¹ <http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/hu/Documents/tax/HU-taxalert-20111123-hun.pdf>

tartós álláskeresők, az ötvenedik életévét betöltött vagy a korhatár alatti, alapfokú végzettséggel rendelkező tartós álláskeresőknek.

A kártyákat pótolandóan 2012-től bevezetésre került a gyermekgondozási szabadságról visszatérő kismamák rész munkaidős kedvezménye, melynek keretén belül a munkavállaló után a munkaadó a 27%-os szociális hozzájárulási adó helyett 20%-os szociális hozzájárulási adó fizetésére kötelezett.

Ezen kívül két féle adókedvezménnyel kapcsolatos programot indított az elmúlt időszakban a kormány. Az első a Karrier Híd Program, amely a 2011-ben elbocsátott kormánytisztviselők újbóli elhelyezkedését segíti elő, elsősorban a verseny- és civil szféra irányába. Az adókedvezmény mértéke a munkavállalót terhelő közterhekkel és más levonásokkal nem csökkentett, vagyis bruttó munkabérének a 13,5%-a, amelyet legfeljebb a minimálbér kétszereséig érvényesíthető.

A másik adókedvezményt biztosító program a Rehabilitációs Kártya. Ez a kártya 2012. január 1-jétől a megváltozott munkaképességű munkavállaló munkáltatójának biztosít 27%-os adókedvezményt, a minimálbér kétszereséig.

A költségvetés vizsgálata¹

A költségvetés tágran értelmezett szociális részéről elmondható, hogy a főösszeg a tavalyihoz képest csökkent. Három nagyobb tétel nőtt jelentősen: az elsősorban uniós forrásból működő Társadalmi Megújulás Operatív Program (125 helyett 153 milliárd), az önkormányzatok szociális feladatainak finanszírozása (89 helyett 139 milliárd), és az egyházi szociális intézményi normatíva kiegészítése (6 helyett 13 milliárd). A legjelentősebb csökkenés három területen következett be: a lakossági energiafogyasztás támogatásnál (30 milliárd helyett 0,3 milliárd), a Nemzeti Civil Alapprogramnál (3,6 helyett 1,4 milliárd), illetve a támogató szolgáltatások finanszírozásánál (7,3 helyett 4,4 milliárd).

A 2012. évi költségvetés felépítése új koncepció szerint valósult meg. Az átláthatóság javítása és kiszámíthatóság növelése céljából az ellátásokat elkülönült alapok kezelik. A kormány reményei szerint az új koncepció segítségével kiszűrhetővé válnak a jelenleg különböző alrendszerek által finanszírozott párhuzamos ellátások, továbbá összegszerűen kimutathatóvá válik, hogy mennyit költ az állam a szociális ellátórendszer finanszírozására. A témánk szempontjából három alap vizsgálata kiemelten fontos:

¹ Minisztériumtól kapott információk alapján.

Nemzeti Szociálpolitikai Alap

A fentebb említett logika alapján a költségvetésről szóló törvényjavaslat szerint létrehozták a Nemzeti Szociálpolitikai Alapot, amely a szociális ellátások egy meghatározott körét, valamint a Nyugdíjbiztosítási Alapból kikerülő, korai nyugdíjakat tartalmazza. Az alapból ezekre 863 milliárd forintot fordíthatnak. A családi támogatásokra 456 milliárd, a korhatár alatti ellátásokra 313 milliárd, a jövedelempótló és kiegészítő szociális támogatásokra 68 milliárd, míg a különféle jogcímen adott térítésekre 26 milliárd forintot különítettek el. A családi pótlék, az anyasági támogatás, a gyermekgondozási segély, a gyermeknevelési támogatás, az életkezdési támogatás, továbbá a pénzbeli gyermekvédelmi támogatások összege 2012-ben nem változott.

Munkaerő-piaci Alap

A kormány 2012-ben a Széll Kálmán Tervnek megfelelően markánsan visszafogja nemcsak a passzív munkapiaci eszközök költségét, hanem az aktív eszközökét is. A Nemzetgazdasági Minisztérium a költségvetés tervezésénél az idei évre a foglalkoztatottak számának 1,5%-os bővülésével számol, ami meglehetősen optimista becslésnek tekinthető az eddigi statisztikai adatokra való tekintettel.

Miközben az aktív és passzív eszközök jelentősen lecsökkentek, a "Start-munka" közmunka program megvalósítására több mint 132 milliárd forint áll majd rendelkezésre. Mint már említettük a közmunkaprogram a kormány foglalkoztatáspolitikájának a legfőbb eszköze, melynek keretében a tervezettek szerint legalább 200.000 embernek munkát akarnak adni a 2012-es év folyamán.

A Start-munka programra való ilyen mértékű támaszkodás és a foglalkoztatáspolitikai eszközök drámai csökkentése veszélyeztetheti a foglalkoztatottak bővítésre vonatkozó célkitűzéseket. Éles ellentét van a között, hogy a kormány egyre több embert kíván visszaterelni a munkaerőpiacra, ugyanakkor a foglalkoztatásra szánt költségvetési forrásokat mérsékli. Ettől a lépéstől ugyan rövid távon a munkaügyi statisztikák javulhatnak, ám a tényleges foglalkoztatás bővülése nem várható.

A Munkaerő-piaci Alap legnagyobb kiadási tétele a Start-munka program, amelynek részbeni forrása 50 milliárd forint költségvetési támogatás. A második legnagyobb kiadási tétel az álláskeresési támogatás. A jogosultsági idő 90 napra csökkentése, és az álláskeresési segély megszüntetése a terv szerint teljesíti a Széll Kálmán Tervben az álláskeresési támogatásokkal összefüggésben kalkulált 67 milliárd forintos megtakarítást. Foglalkoztatási és képzési támogatásra 27,6 milliárd forintot szánnak, 23,4 milliárdot pedig szak- és felnőttképzésre.

Nyugdíjbiztosítási Alap

2011 végéig minden nyugdíj-jellegű kiadást a Nyugdíjbiztosítási Alap finanszírozott, ehhez a fedezetet a munkáltatók és munkavállalók által befizetett járulékok és a más jogcímen beszedett adókból származó költségvetési támogatás biztosította. Az esetleges hiányokat a költségvetés kiegészítette. Az alap a járulékfizetők alacsony száma és a magas jogosulatlan korhatár alatti nyugdíjasok miatt már hosszú ideje jelentős mértékű hiányt generált. 2011ben a Nyugdíjbiztosítási Alap éves kiadásának 23%-kát, mintegy 657 milliárd forintot tett ki a 62 év alatti, tehát a hatályos öregségi nyugdíjkorhatárnál fiatalabb nyugdíjasok nyugdíja. Ha hozzászámítjuk a korhatár alatti népesség más nyugdíjszerű ellátásait is, akkor 2011-ben összesen 822 ezer fő ellátására évi 736 milliárd forintot fordít a költségvetés. A 2012-es év ezen a tarthatatlan állapoton változtat, és jelentős szigorításokat vezet be. A jogszabályi változások négy forrásból hozhatnak majd megtakarításokat: a szolgálati nyugdíjakra kivetett adóból, felülvizsgálat után megszüntetett vagy csökkentett rokkantsági ellátásokból, az indexálás és (2013-tól) az új belépések elmaradásából.

A módosulások ellenére a 2011-es évhez képest nem csökkennek érdemben a nyugdíjkiadások. 2012-től a nyugdíjalapból csak az öregségi nyugdíjhoz kapcsolódó kifizetések történnek, bevételeit pedig a nyugdíj-hozzájárulások és járulékok adják.

Újdonság, hogy a korhatár alatti rokkantsági és baleseti rokkantsági ellátásokat, illetve a rehabilitációs járadékot áttették az Egészségbiztosítási Alapba. A költségvetési törvény szerint 342 milliárd forint jut a korhatár alattiak rokkantellátására. Ez nagyjából megegyezik a tavalyi támogatás inflációval korrigált összegével, viszont a kasszán belül egyre nagyobb arányt képvisel a nyílt munkaerőpiacra visszavezetni kívántak járadéka. (Az egészségkárosodási járadék kasszája kétszer akkora, mint a megszűnő rehabilitációs járadéké.)

Jelenlegi helyzet

Április elején a Nemzetgazdasági Minisztérium nyilvánosságra hozta a március végéig összegyűlt államháztartási hiány adatokat. A gorstájékoztató alapján márciusban 230,9 milliárd forintos hiánnyal zárt a költségvetés központi alrendszere (helyi önkormányzatok nélkül számolva). Ezzel az év első három hónapjában 517,5 milliárd forintos deficit halmozódott fel, ami az egész éves előirányzat 90%-át éri el. Az NGM tájékoztatása szerint a központi alrendszer 230,9 milliárd forintos hiányából a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai 3,6 milliárd forintos deficitért felelősek, amely a Nyugdíjbiztosítási Alap 7,1 milliárd forintos deficitjéből, valamint az Egészségbiztosítási Alap 3,5 milliárd forintos többletéből tevődik össze.

Közvélemény-kutatási eredmények

A negyedéves monitoring következő fejezete a közvélemény-kutatási blokk, amelyben a negyedév szociálpolitikai események lakossági fogadtatást mutatjuk be. Ebben a negyedévben a kormány ideológiai elgondolásaival való azonosulást, az általuk alkalmazott munkaerő-piac eszközök és a háztartások anyagi helyzetének lakossági megítélését teszteltük. Az alábbiakban a közvélemény-kutatás¹ legfontosabb adatait mutatjuk be. A felmérés során némiképp leegyszerűsített, de a valóságot a lehető legjobban tükröző állításokat teszteltünk, hogy minden állampolgár, iskolázottságtól és információismerettől függetlenül, egyformán véleményt tudjon nyilvánítani a kérdésekkel kapcsolatban.

Az eredmények alapján kijelenthető, a kormány szociálpolitikai ideológiájával a társadalom nagy része azonosulni tudott, azonban a törvények tartalmi elemeivel kapcsolatosan már erősen megoszlanak a vélemények.

A kutatáson belül két kérdés vonatkozott a kormány általános szociálpolitika elgondolásaira:

1. ÖN EGYETÉRT AZZAL, HOGY A SEGÉLYEK FOLYÓSÍTÁSA HELYETT A MUNKAERŐPIACRA VALÓ VISSZATÉRÉST KELL ÖSZTÖNÖZNI?
2. ÖN EGYETÉRT-E AZZAL, HOGY MAGYARORSZÁGON MINDENKINEK ADÓT KELL FIZETNIE, AKI DOLGOZIK?

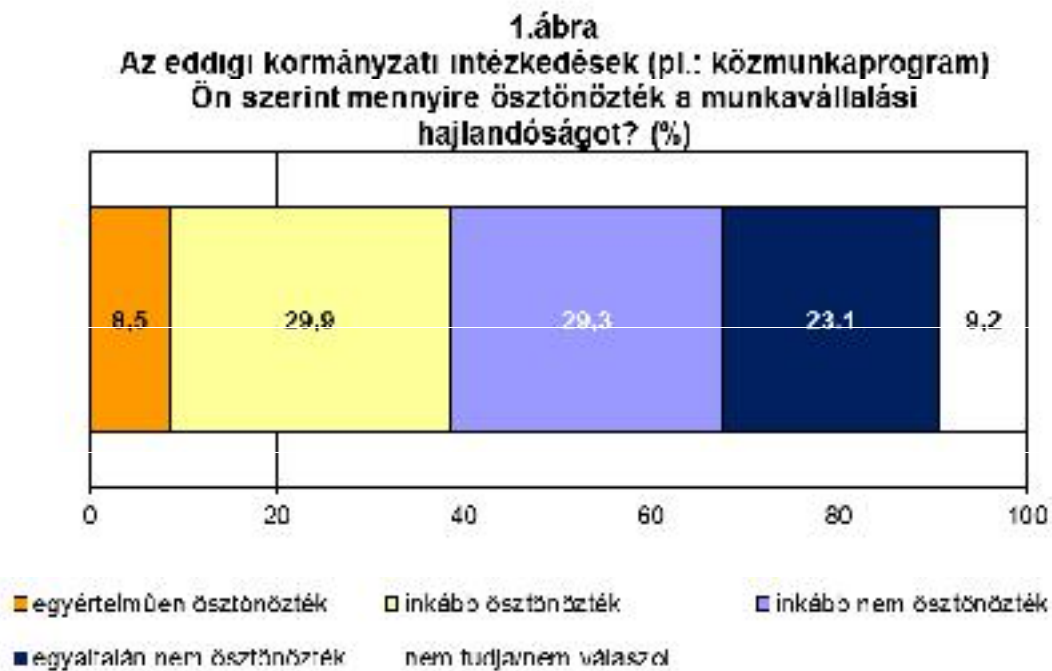
A kabinet ide vonatkozó elképzeléseivel, azaz, hogy mindenki fizessen adót, aki dolgozik (még az is, aki minimálbérre van bejelentve), valamint azzal, hogy át kell alakítani szociális ellátórendszert, mert túlságosan segélyközpontú, és inkább a munkavállalásra kell ösztönözni az embereket, a megkérdezett felnőtt lakosság minden társadalmi csoportjának közel 90%-a egyetértett. Minél képzetebb volt a megkérdezett, annál pozitívabban ítélte meg a kormányzat törekvéseit.

A kérdések második blokkja a kabinet aktív és passzív foglalkoztatáspolitikai eszközeire vonatkozott.

3. AZ EDDIGI KORMÁNYZATI INTÉZKEDÉSEK (PL.: KÖZMUNKAPROGRAM) ÖN SZERINT MENNYIRE ÖSZTÖNÖZTÉK A MUNKAVÁLLALÁSI HAJLANDÓSÁGOT? (1. ÁBRA)
4. ÖN EGYETÉRT AZZAL, HOGY AMENNYIBEN EGY MUNKANÉLKÜLI SEGÉLYBEN RÉSZESÜLŐ SZEMÉLY VISSZAUTASÍTTJA A SZÁMÁRA FELAJÁNLOTT KÖZMUNKA, ILLETVE ÁTKÉPZÉSI LEHETŐSÉGET, MEG KELL SZÜNTETNI A SEGÉLYT?
5. ÖN EGYETÉRT AZZAL, HOGY A MUNKANÉLKÜLI SEGÉLY FOLYÓSÍTÁSÁNAK IDEJÉT 270 NAPRÓL 90 NAPRA CSÖKKENTETTE A KORMÁNY? (2.ÁBRA)

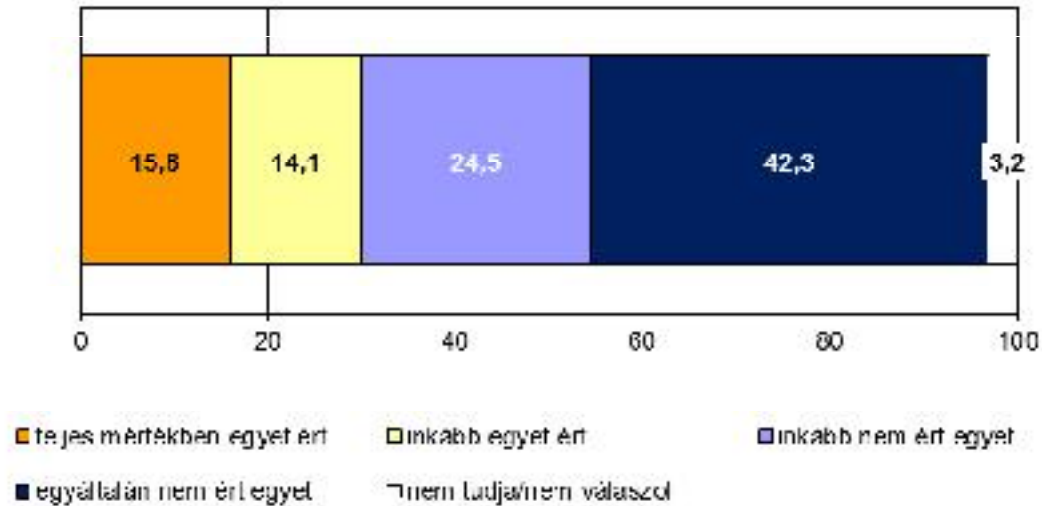
¹ A Századvég telefonos kérdőíves közvélemény-kutatást végzett 2012. március 23 - április 2. között, amelynek során 834 véletlenszerűen kiválasztott felnőtt korú személyt kérdezett meg CATI módszerrel. Az elemzésben közölt adatok legfeljebb plusz-mínusz 3,6 százalékponttal térhetnek el a mintavételből fakadóan attól az eredménytől, amit az ország összes felnőtt lakosának megkérdezése eredményezett volna.

A válaszokból egyértelműen kiderül, hogy a lakosság nem biztos abban, hogy a kormányzat a legjobb eszközöket választotta a foglalkoztatás bővítésére. A vélemények megoszlanak, a válaszadók közel 40%-a úgy ítéli meg, hogy jó módszereket választott a kabinet, és több, mint a fele pedig úgy, hogy nem. Azok, akik nem aktív munkavállalók kevésbé látják kedvezőnek a munkahelyteremtő eszközöket, mint az aktív társaik. Leginkább azonban az aktív korú képzetlenebb emberek utasítják el a választott módszereket.

A segélyek megvonhatóságával kapcsolatos kérdés üzenete összekapcsolható az első blokkban megjelenő a segélyek folyósítása helyett a munkaerőpiacra való visszatérés elősegítésére vonatkozó kérdéssel. Érdekes módon a segély helyett munkával elvel majdnem a teljes lakosság egyetért, míg azzal, hogy vonják meg a segélyt, ha nem teljesíti a fent említett feltételeket, csak megközelítőleg a háromnegyede. A megvonás lehetőségével leginkább a nyugdíjas lakosság értett egyet, illetve lényeges eltérés mutatkozott a vidéki és a budapesti válaszadók között. Több mint 15%-kal többen értettek egyet a kérdéssel a vidéki megkérdezettek.

2. ábra
Ön egyetért azzal, hogy a munkanélküli segély folyósításának idejét 270 napról 90 napra csökkentette a kormány? (%)

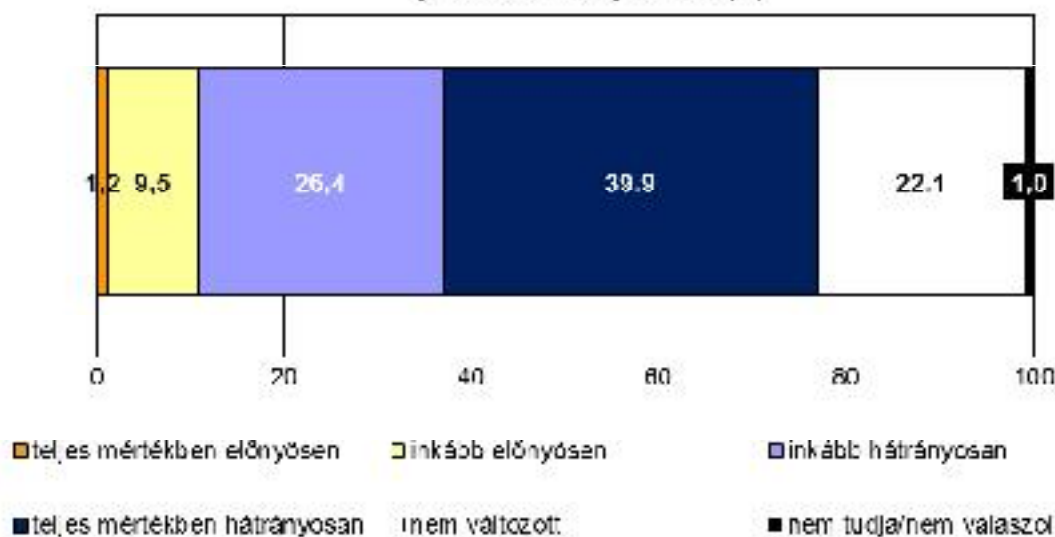
A kormányzati lépések közül az álláskeresői járadék 90 napra csökkentése egyértelműen a lakosság ellenérzését váltotta ki (több mint kétharmada elutasította). Nyilvánvalóan a megkérdezettek azon része utasítja el leginkább ezt a változást, akik átmenetileg vagy huzamosabb ideje nem dolgoznak teljes állásban.

A kérdések harmadik blokkja a háztartások jövedelmi helyzetével kapcsolatos:

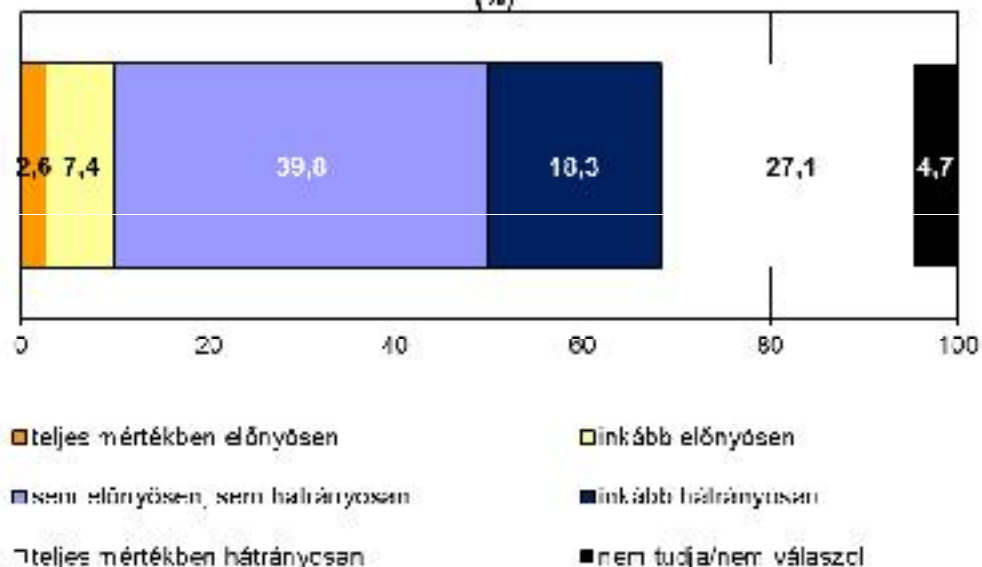
6. ÖSSZESEN ELŐNYÖSEN VAGY HÁTRÁNYOSAN ÉRINTETTÉK A KORMÁNYZATI INTÉZKEDÉSEK AZ ÖN ÉS CSALÁDJA JÖVEDELMI HELYZETÉT? (3.ÁBRA)
7. ÖNT HOGYAN ÉRINTETTE AZ EGYKULCSOS ADÓRENDSZER BEVEZETÉSE? (4.ÁBRA)
8. ÖN EGYETÉRT A DEVIZAHITELESEK PROBLÉMÁJÁNAK KORMÁNYZATI KEZELÉSI MÓDJÁVAL (VÉGTÖRLESZTÉS, ÁRFOLYAMGÁT, STB)?

Ezen a területen nyert adatok különösen figyelemre méltóak. A jövedelmi helyzet megítélésével kapcsolatos első két kérdés, jól szemlélteti, hogy mennyire nincs tisztában a lakosság az őket körülvevő fontosabb adó- és járulékváltozásokkal.

3. ábra
Összességében előnyösen vagy hátrányosan érintették a kormányzati intézkedések az Ön és családja jövedelmi helyzetét? (%)

4. ábra
Önt hogyan érintette az egykulcsos adórendszer bevezetése? (%)

Az elmúlt negyedévben bevezetett jövedelmi helyzetet érintő kormányzati intézkedések egyértelműen inkább hátrányosan érintették a lakosságot. A válaszadók közel 70%-a romlást érzékelt, míg alig 10%-uk érzékelt pozitív változást a jövedelmi helyzetében. A szabályok módosulása legkevésbé hátrányosan a nyugdíjasokat és a tanulókat érintette, de náluk is a többség (36% illetve 33%) inkább úgy érezte, hogy nem változott az anyagi helyzetük a vizsgált időszakban. A válaszadókon belül az aktív korúak (18-59 éves) több mint 70%-a szerint rosszabb helyzetbe kerültek az új jogszabályok hatására. Minél magasabb végzettségű

volt a megkérdezett állampolgár, annál kevésbé érintette negatívan a változás (ugyan csak kis mértékű eltérést tapasztaltunk).

A felmérés szerint a munkanélküliek több mint 86%-a érzi úgy, hogy kevesebb pénzhez jut, mint korábban, és közülük senki sem gondolta úgy, hogy akár minimálisan javult volna a pénzügyi helyzete. Az eredmények alapján elmondható, hogy azokat érintették hátrányosabban a kormányzati intézkedések, akik aktív munkavállalók. A teljes állásban és a részmunkaidőben dolgozók háromnegyede szerint csökkent a havi keresetük az jogszabályi változások miatt. A megkérdezett korcsoportok közül az 50-59 évesek több mint fele úgy tapasztalta, hogy teljes mértékben hátrányosan befolyásolták a változások a jövedelmüket.

Egy átlagos háztartás jövedelmi helyzetét többek között az egykulcsos adó bevezetése érinthette a leginkább, és véleményünk szerint erről az adóváltozásról értesülhetett a lakosság legnagyobb része. Érdekes módon az előző kérdésnél a válaszadók majdnem háromnegyede érzékelték úgy, hogy az adó- és járulékváltozások negatívan érintették a jövedelmi helyzetüket, míg az egykulcsos adóra vonatkozó kérdésnél kevesebb, mint a fele tapasztalta ezt. Néhány tendencia megegyezett a két jövedelmi helyzetre vonatkozó kérdésnél: itt is inkább az iskolázottabb válaszadók jelölték azt, hogy előnyösen érintette őket az új adórendszer, az aktívan dolgozók tapasztaltak erőteljesebb romlást a büdjséjükben, valamint a nyilván valóan a nyugdíjasok érezték leginkább úgy, hogy nem változtatott a helyzetük az egykulcsos adó bevezetése miatt. A részmunkaidőben dolgozók, a tanulók és a nyugdíjasok mindössze 2-4%a érzékelt pozitív változásokat az új adórendszer eredményeképpen. Az is megállapítható, hogy a budapesti válaszadók közül többen jelöltékbe be azt, hogy akár minimális is javult az anyagi helyzetük, mint a vidékiek.

Végül az utolsó kérdés a devizahitelek megmentésére vonatkozott. A válaszok erősen megoszlottak, a válaszadók fele úgy gondolta, hogy megfelelő eszközöket választott a kormány, még 40% úgy, hogy nem. A munkanélküliek és a részmunkaidőben dolgozók fele szerint nem megfelelő a kormányzati módszer a devizahitelek megmentésére, ezzel szemben a nyugdíjasok és a háztartásbeliek (GYES, GYED) többsége elégedett a módszerekkel. Ennél a kérdésnél is igaz az a tendencia, hogy minél képzetesebb a válaszadó, annál pozitívabban ítéli meg a kormányzati intézkedést. A 40 és 60 év közötti korosztály közel azonos arányban ért egyet és utasítja el a választott módszereket, míg a legidősebb és a legfiatalabb korosztályon belül az intézkedésekkel egyetértők vannak többségben.

A foglalkoztatáspolitikai nemzetközi tendenciái

A feltörekvő országok sikerei (Kína, India, Brazília stb.), a világ munkaerőpiacának a kereskedelmen és a külföldi közvetlen tőkebefektetéseken keresztül történő gyors bővülése, a fogyasztási és termelési minták átalakulása és a tőke iránti dinamikus keresletnövekedés még a legfejlettebb országok gazdaságpolitikáját – és ezen belül a foglalkoztatáspolitikát – is adaptációs kényszer elé állította. A foglalkoztatáspolitikai átalakításának kényszere napjaink világgazdasági környezetében elsősorban ott jelentkezik, ahol a szabályozási környezet miatt alacsony a munkaerő-piac rugalmassága. Az átalakulási kényszerre általában gyorsabban reagáltak az Európán kívüli fejlett országok, az EU tagországai így hátrányba kerültek e tekintetben. Az elmúlt évtizedben azonban a globalizációra adott válaszként a „versenyállami modell” és a 21. századi fejlesztő állam modellje is kialakult Európában – a hozzájuk illeszkedő stratégiákban eltérő foglalkoztatáspolitikai hangsúlyok, ugyanakkor konvergáló irányvonalak figyelhetők meg. A legsikeresebb foglalkoztatáspolitikai példák (Dánia, Írország, Hollandia, Egyesült Királyság) esetében mindkét modell elemei felfedezhetők. Ezen országokban az átalakulás fő irányai:

A munkára kivetett adók és járulékok csökkenése. Noha Dániában és Hollandiában az adóék meghaladja az OECD-átlagot, ezekben az országokban rendkívül alacsony a munkáltató által fizetett járulékok teljes munkaköltséghez mért aránya.

Sikeres bérmoderáció - az alacsonyabb nominális bérnövekedés kedvezőtlen hatásait az adócsökkentéssel mérsékeltek. Ehhez a decentralizált (nem ágazati, hanem vállalati vagy makrogazdasági szintű) bértárgyalások bizonyultak hatékony eszköznek a makrogazdasági és munkaerő-piaci folyamatok szempontjából. A nemzetgazdasági szintű bértárgyalások képesek a piac szereplői számára előre jelezni azt a makrogazdasági környezetet, amelyben az állam a munkaerőpiacot érintő, hosszú távú gazdaságfejlesztési prioritásokat és a tervezett lépéseiket érvényesíteni fogja.

A munkavállaló jogi védelmének (employment protection legislation – EPL) és a termékpiacok szabályozottságának (product market regulation – PMR) csökkenése, ami nagyfokú rugalmasság kialakulását segítette elő.

Az aktív foglalkoztatási politikák előtérbe kerülése. Egyre nagyobb hangsúlyt kapnak azok a programok, melyeknek célja a lecsúszott rétegek gazdasági életbe való reintegrációja, amit a munkaerő-piaci politikák aktuális statisztikái is alátámasztanak.

Differenciált munkaerő-piaci politikák térnyerése. A problémák és akadályok nagy változatossága, a regionálisan és szakmák szerint szegmentált munkaerő-piac indokoltá teszi, hogy a foglalkoztatáspolitikát a létező, specifikus kihívásokhoz igazítsák.

Az atipikus foglalkoztatás ösztönzése, mely nagy szerepet játszik egyes társadalmi csoportok gazdasági integrációjában.

A munkaerő-piaci politikák aktuális statisztikái

Az Eurostat részéről folyamatban van a 2010-es munkaerő-piaci politika (Labour market policy) indikátorok publikálása. 2012. április elején 16 országra vonatkozóan érhetőek el a szükséges statisztikai adatok. 2009-ben az EU-27 országaiban a munkaerő-piaci politikák átlagosan a nemzeti össztermék 2,2 százalékát tették ki, ami 0,6 százalékponttal haladta meg a 2008-as szintet. E politikák elsősorban a munkanélküliek segítségét célozzák, de egyre inkább előtérbe kerül a nem aktív népesség egyes csoportjainak bevonása a munkaerő-piacra, és ezzel párhuzamosan növekszik a szakpolitikában alkalmazott eszközök és programok változatossága.

Minden foglalkoztatáspolitikai beavatkozásnak az a célja, hogy támogassa a kiválasztott célcsoportok (munkanélküliek, veszélyeztetett foglalkoztatottak, inaktívak) azonosítható tagjait, és magára vállalja a kapcsolódó kiadásokat. Sok esetben a kormányzati kiadások közvetlen kedvezményezettje a munkáltató vagy a szolgáltatást nyújtó, de a beavatkozás érintettje végső soron az egyén, aki minden esetben valamelyik célcsoport tagja. A beavatkozások három csoportja különböztethető meg:

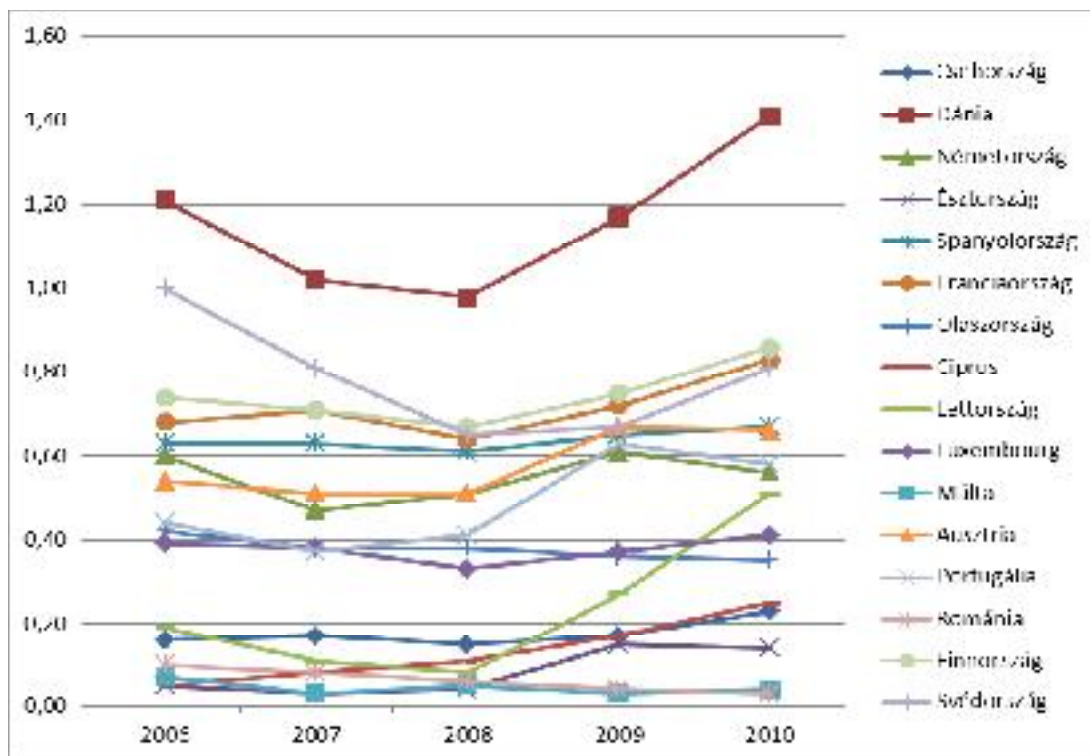
A szolgáltatások olyan munkaerő-piaci beavatkozások, amelyek a résztvevők munkahelykereséséhez kapcsolódnak, és ahol a részvétel nem eredményezi a munkaerő-piaci státusz megváltozását

Az eszközök olyan munkaerő-piaci beavatkozások, amelyek nem a résztvevők álláskereséséhez kapcsolódnak, és amelyeknél a részvétel általában megváltoztatja a résztvevők munkaerő-piaci státuszát. Az eszközök közé elsősorban azok a kormányzati beavatkozások tartoznak, amelyek átmeneti támogatást nyújtanak a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévő csoportoknak. A legtöbb eszköz célja aktiválni az álláskeresőket, segíteni az embereknek, hogy a kényszerű inaktivitás helyett foglalkoztatottá váljanak, vagy megtartani a munkanélküliségtől fenyegetett dolgozók munkahelyét. E csoportba sorolható a képzés, munkahelyi rotáció és állásmegosztás, foglalkoztatás ösztönzése, támogatott foglalkoztatás és rehabilitáció, megváltozott munkaképességűek integrálása, közvetlen munkahelyteremtés és a vállalkozásindítás ösztönzése.

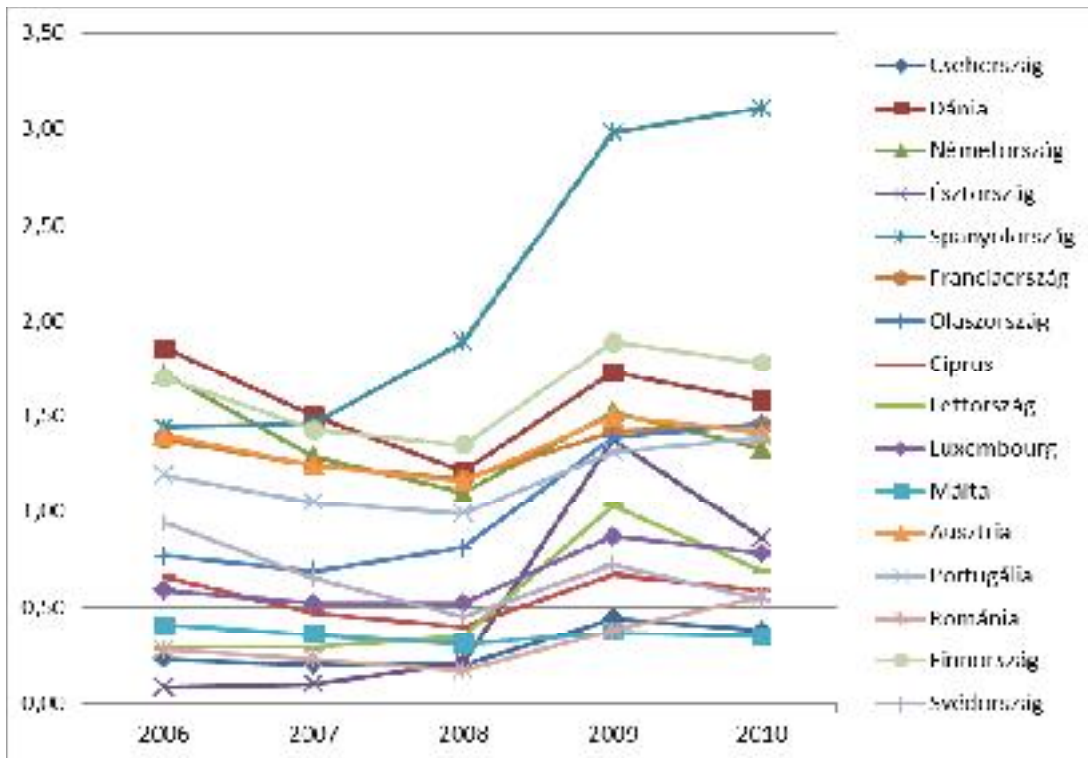
A támogatások olyan foglalkoztatáspolitikai beavatkozások, melyek az egyéneknek munkaerő-piaci okok miatt közvetlen vagy közvetett pénzügyi segítséget nyújtanak, vagy kompenzálják azokat a személyeket, akik a munkaerő-piaci körülmények miatt hátrányos helyzetbe kerültek. A résztvevők általában olyan személyek, akiknek nincs munkájuk, és aktívan keresnek állást, de olyanok is lehetnek, akik korai nyugdíjazás miatt vonultak vissza a munkaerőpiacról.

A foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazásában Dánia hagyományosan vezető szerepet tölt be, de a 2009-es adatok szerint Belgium, és Hollandia, valamint az ábrán is látható Finnország, Franciaország és Svédország is kiterjedt módon alkalmazza munkaerő-piaci politika eszközeit, jelentős forrásokat csoportosít erre a célra a nemzeti össztermék arányában is.

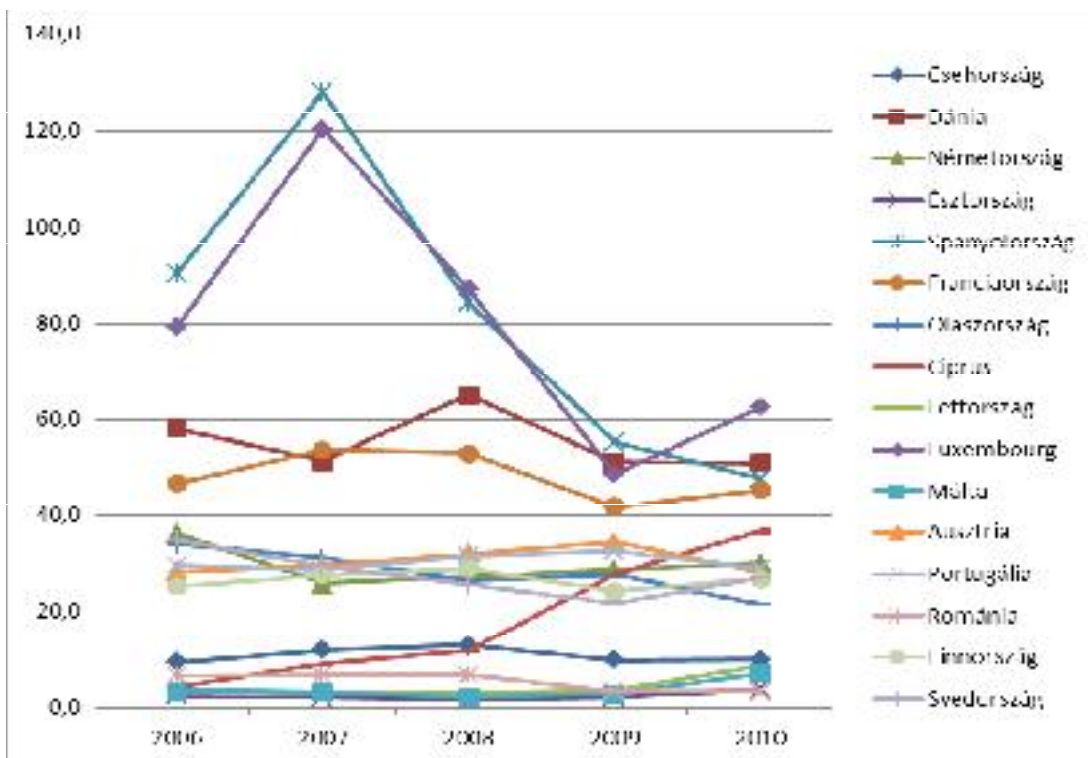
A foglalkoztatáspolitikai támogatások forrása Spanyolországban 2010-ben is kiemelkedően magas volt. Európában Spanyolorzágon kívül jellemzően Belgium fordít még tartósan nagy összeget a támogatásokra. Írországban pedig a válság hatására nőtt meg radikálisan (2008ban és 2009-ben) a ráfordítás összege. Finnország, Hollandia és Dánia pedig hagyományosan nagy összeget fordít erre a célra.

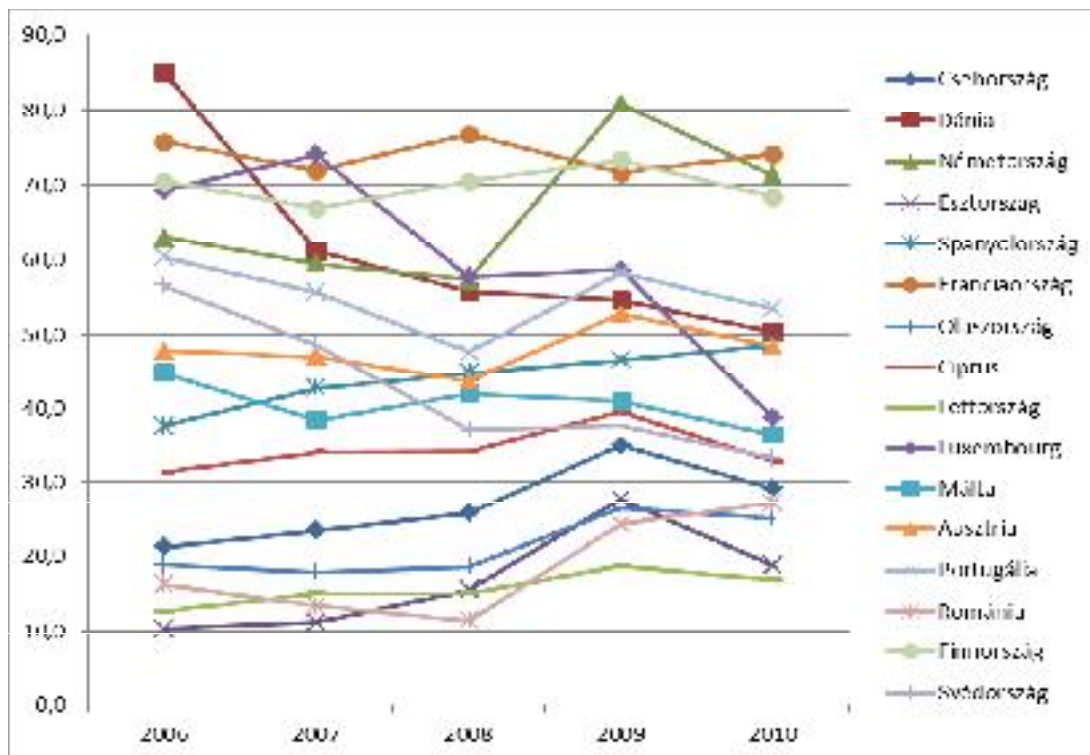
A foglalkoztatáspolitikai eszközökre fordított források a GDP százalékában, 2006-2010 (Eurostat)

A foglalkoztatáspolitikai támogatásokra fordított források a GDP százalékában, 2006-2010 (Eurostat)

A foglalkoztatáspolitikai eszközök résztvevői a regisztrált álláskeresőik százalékában, 2006-2010 (Eurostat)

A foglalkoztatáspolitikai támogatásban részesülők a regisztrált álláskeresőknél a százalékosan, 2006-2010 (Eurostat)

SWOT – analízis

Erősségek

A szociális törvény egyik legnagyobb hibája a szubszidiaritás túlzott mértékű biztosítása az önkormányzatok számára. Az évek során egyértelműen bebizonyosodott, hogy az önkormányzatok nem képesek ellátni a rájuk osztott szociális funkciókat, ezért mindenképpen erősségnek tekinthető a kormány részéről a feladatok megosztásánál a centralizáció előtérbe helyezése.

Szintén erőssége a kormányzat szociálpolitikájának, hogy az ellátórendszer munkavállalással szembeni ellenőztő határait csökkentette, amely hosszabb távon elősegítheti az igénybevevők aktívabb munkavállalását.

Gyengeségek

Mivel sok nagyszabású átalakítás folyik egyszerre, ezért a kormányzati politika legnagyobb gyengesége a határidők betartása. Jelentős csúszások vannak például: a munkahelytermés területén, nyugdíjrendszer átalakításánál, a rokkantnyugdíjasok felülvizsgálatánál, a szociális támogatásnál és a Nemzeti Eszközkezelőnél. Ezen felül gyengeségnek számít a kormány foglalkoztatáspolitikája, amely túlzott mértékben a közmunkaprogramokra épít. Pedig sok tanulmány és nemzetközi példa bizonyítja, hogy a közmunka nem elégséges eszköz a leszakadó rétegek nyílt munkaerő-piacra való visszatéréséhez.

Lehetőségek

A lakástámogatások nagy része eddig nem a szegénység enyhítésre koncentrált, hanem a biztosabb státuszúak anyagi helyzetét javította. A lakásfenntartási támogatás átalakítása, célzottabbá és szélesebb rétegek által elérhetővé tétele jó alapnak tekinthető a szociális rendszer átalakításához.

Szintén pozitívumként értékelhető a nyugdíjba vonulási szabályok szigorítása és a rokkantnyugdíjas rendszer felülvizsgálata, amivel megfelelő munkalehetőségek biztosítása mellett csökkenthető a költségvetés kiadási oldala és növelhető a foglalkoztatottak és a járulékfizetők száma. A foglalkoztatási rehabilitációs rendszer átalakítása is kiemelten fontos terület, mivel átalakítás hatása már rövid távon is kedvező eredményeket hozhat.

Veszélyek

A kormányzati politikában a legnagyobb veszélyt kiszámíthatatlanság és bizonytalanság okozhatja. A döntések időhorizontja túl rövid, a folyamatba csak formálisan vonják be az

érintetteket, a megvalósulást pedig számos makrogazdasági bizonytalansági tényező kíséri. A kabinet sok esetben nem foglalkozik kellő mértékben a (például a negatív munkakínáltra figyelmeztető) ellenvéleményekkel.

Erőteljesen veszélyezteti a foglalkoztatás bővítésre vonatkozó célkitűzéseket a túlzottan adóbevétel központú szemlélet és a drasztikusan megnövelt munkaerőköltség, amely jelentős mértékben megnehezíti a versenyszférában a munkahelyteremtést.